

KÄÄPIÖVILJELMÄVÄESTÖN ANSIOMAHDOLLISUUDET
TILOJEN ALUEITTAISEN SIJAINNIN VALOSSA

MATTI HALMEKOSKI

SUMMARY:

*THE EARNING OPPORTUNITIES OF THE POPULATION
OF DWARF FARMS AS REFLECTED IN THEIR
REGIONAL LOCATION*

HELSINKI 1961

Alkusanat

Esillä oleva työ sai alkunsa niistä viljelmien alueittaista yleisyyttä käsittelevistä selvityksistä, joita allekirjoittanut joutui suorittamaan vuosina 1957—1959 virkatyönsä yhteydessä.

Olen kiitollinen siitä, että tutkimusta tehdessäni olen saanut keskustella käsillä olevaan ongelmaan liittyvistä kysymyksistä Valtakunnansuunnittelutoimiston eri aloja edustavien tutkijoiden kanssa. Esitän parhaimmat kiitokseni tästä rakentavasta yhteydenpidosta nimenomaan toimiston päällikölle, maisteri VÄINÖ PAAVILAISELLE sekä väestöntutkijalle, maisteri AARNO STRÖMMERILLE. Niinikään olen syvästi kiitollinen professori EINO SAARELLE, joka kiireistään huolimatta on uhrannut runsaasti aikaansa lukiessaan käsikirjoituksen ja antanut arvokkaita neuvoja sekä tehnyt lukuisia varteenotettuja huomautuksia.

Kyösti Haatajan Säätiölle olen suuresti kiitollinen työtä varten saamastani apurahasta ja Suomen Metsätieteelliselle Seuralle siitä, että se on ottanut tutkimukseni julkaisusarjaansa.

Helsingissä, toukokuussa 1960.

Matti Halmekoski

Sisällysluettelo

	Sivu
Alkusanat	3
1. Johdanto	5
2. Kääpiöviljelmien olosuhteista	8
21. Tilan muodostamistapa	8
22. Maankäyttölajit	9
23. Väestö	10
3. Peltoalaltaan erikoisten kääpiöviljelmien alueittainen yleisyys	13
31. Asuntotilojen suhteellinen runsaus	13
311. Koko maan asuntotilat	13
312. Maaseudun asuntotilat	15
32. Asuntoviljelytilojen suhteellinen runsaus	23
321. Koko maan asuntoviljelytilat	23
322. Maaseudun asuntoviljelytilat	26
4. Kääpiöviljelmien metsäalat	34
41. Metsä viljelmän osana	34
42. Kääpiöviljelmä metsälöiden keskimääräisistä pinta-aloista maaseudulla	37
421. Asuntotilojen metsälöt	37
422. Asuntoviljelytilojen metsälöt	40
43. Kääpiöviljelmävaltaiset maalaiskunnat, joissa kääpiöviljelmien metsälöt ovat vähäalaisia	45
431. Keskimäärin vähäalaiset asuntotilojen metsälöt	45
432. Keskimäärin vähäalaiset asuntoviljelytilojen metsälöt	50
5. Vertailuja	54
51. Työttömyys- ja kääpiöviljelmävaltaiset alueet	54
52. Muuttotappio- ja kääpiöviljelmävaltaiset alueet	57
6. Loppukatsaus	62
Kirjallisuusluettelo	65
Summary	67

Johdanto

Kun vuosisadan vaihteessa »tilattoman väestön alakomitea» sai tehtäväkseen kaikinpuolisen selvityksen aikaansaamisen kysymykseen maan hankkimisesta Suomen maaseudun tilattomalle väestölle, piti mainittu komitea viljelmäolojen selvittämistä yhtenä tutkimuksen tärkeimmistä osista (GEBHARD 1908, s. 3). Myöhemmissäkin maaseutuväestön oloja koskevissa selvittelyissä on viljelmien määrä ja laatu, eritoten pellon osalta, katsottu sopivaksi lähtökohdaksi. »Ensimmäisen käsityksen maanviljelysoloista saa tarkastamalla, missä määrin eri suuret viljelmät ovat voittaneet alaa. Siitä saadaan näet pohjaa maataviljelevän väestön yhteiskuntaloudellisten olojen arvostelemiselle» (GEBHARD 1908, s. 11).

Viljelmät ovat jatkuvien muutosten alaisia. Ns. sisäiset muutokset johtuvat pääasiassa maankäyttölajien vaihtumisesta, esimerkiksi metsästä pelloksi, joutomaasta metsäksi, jne. Ulkoisten tekijäin aiheuttamiksi voitaneen tällöin käsittää asutuslainsäädännön ja tilojen osittamisen aiheuttamat muutokset.

Varsinkin asutuslainsäädännöllä on ollut ratkaiseva vaikutus viljelmien rakenteeseen kaikkialla maassa. Yleisesti voitaneen sanoa, että asutuslainsäädännön tavoitteena on ollut muodostaa viljelmiä, jotka paikalliset olosuhteet huomioon ottaen pystyvät tarjoamaan omistajilleen ja heidän perheilleen joko a) pääasiallisen toimeentulon maatilataloudesta, b) niin suuren osan toimeentulosta, että pääosa siitä on hankittava sivuansiotöillä oman maatalouden ulkopuolelta, tai c) kasvitarha- ja mahdollisesti myös osan kotieläintuotteista, estämättä silti omistajaa käymästä pysyvässä ansiotyössä oman maatalouden ulkopuolella (mm. GEBHARD 1908, s. 12, 1916, s. 32—34, Vuoden 1944 . . . 1945, s. 74—78, Maankäyttölainsäädäntökomitean . . . 1950, s. 166—176, Pientilatoimikunnan . . . 1957, s. 4).

Puuttumatta maatalousammattimiesten vilkkaasti käymään keskusteluun miten viljelmät olisi tarkoituksenmukaisimmalla tavalla luokiteltava ja minkälainen viljelmä kuuluisi kuhunkin luokkaan, on tässä luettu viljelytiloiksi yli 5, asuntoviljelytiloiksi 2—4,99, asuntotiloiksi 0,5—1,99 peltohehtaarin viljelmät ja asuntotonteiksi alle 0,5 peltohehtaarin viljelmät (vrt. ELLILÄ 1950 ja 1953, SAKSA 1952, Pientilatoimikunnan . . . 1957, s. 3—5). Eräät tutkijat lukevat kuitenkin jo yli 3 peltohehtaarin viljelmät viljelytiloja vastaavaan luokkaan (GEBHARD 1908, s. 12, SUNILA 1922, PIHKALA 1953). Olosuhteiden erilaisuus tekee kieltämättä yhtenäisen luokitteluperusteen määräämisen vaikeaksi (BACHMAN

ja JONES 1950, s. 9—12). Esimerkiksi erikoismaatalouden harjoittaminen saattaa muuttaa viljelmän luonnetta (vrt. MEENEN 1949, s. 599—601, VERMEER 1951, s. 882). Tässä esityksessä luetaan kääpiöviljelmiksi sekä asuntoviljelytilat että asuntotilat.

Seuraava asetelma osoittaa tilojen jakaantumisen eri luokkiin. (Luvut ovat vuoden 1950 yleisestä maatalouslaskennasta, vrt. Viljelmien lukumäärä . . . 1954, s. 12—13):

Viljelmäsuuruusluokka	Peltoala ha	Viljelmia kpl	%
Viljelytilat	5 —	162 350	34.9
Suuret viljelmät	50 —	1 507	0.3
Keskikokoiset viljelmät	15 — 49.99	33 596	7.3
Varsinaiset pienviljelmät	5 — 14.99	127 247	27.3
Kääpiöviljelmät	0.50 — 4.99	173 534	37.2
Asuntoviljelytilat	2 — 4.99	99 400	21.2
Asuntotilat	0.50 — 1.99	74 134	16.0
Asuntotontit	— 0.49	129 771	27.9
		465 655	100.0

Asetelmasta käy esille, että kääpiöviljelmien luku on erityisen suuri verrattuna viljelmien kokonaismäärään. Ellei oteta huomioon asuntotontteja, on kääpiöviljelmien osuus 51.7 %. Vuoden 1950 yleisen maatalouslaskennan mukaan viljelytilojen peltoala oli 1 983 296 ha, kun se kääpiöviljelmillä oli ainoastaan 405 309 ha eli 17.0 % yhteisestä peltoalasta. Viljelytilojen peltoala oli siten keskimäärin 12.2 ha ja kääpiöviljelmien 2.3 ha.

Peltoalan vähyys tuo selvästi esiin kuinka välttämätöntä kääpiöviljelmäväestölle on toimeentulon hankkiminen oman maatalouden ulkopuolelta. Tällaisella tilamuodolla voidaan katsoa olevan mahdollisuuksia vain seuduilla, joissa erikoismaatalouden harjoittaminen on maan laadun ja tuotteiden menekin edullisuuden vuoksi mahdollista tai joissa maatalouden harjoittamisen ohella on pysyvästi riittäviä sivuansiomahdollisuuksia (Maankäyttölainsäädäntökomitean . . . 1950, s. 171—172).

Kulutuskusten läheisyys, hyvät liikenneyhteydet ja sopiva maaperä luovat edellytykset viljelyn voimaperäistämiseen. Tässä tapauksessa tuotteiden menekin varmuus tekee kääpiöviljelmästä tarkoitustaan vastaavan, omistajansa toimeentuloa tuntuvasti tukevan tuotantovälineen.

Pysyvästi riittävät sivuansiomahdollisuudet on edellä katsottu myös kääpiöviljelmien muodostamisen edellytykseksi. Tällöin viljelmiä lienee lähinnä tarkoitettu tukemaan metsätyötä, kalastusta, yms. elinkeinonalan pitävien ammattimiesten ja heidän perheittensä toimeentuloa. Viljelmän omistajan taito ja kyky voivat siten myös luoda edellytykset tarkoitustaan vastaavalle kääpiöviljelmälle. On kuitenkin huomattava, että toimeentulo tällaisella viljelmällä huoli-

matta omistajan ammattipätevyydestä on riippuvainen ennen kaikkea tilan sijainnista (Vuoden 1944 . . . 1945, s. 75).

Mikäli kääpiöviljelmien muodostamisessa on osattu antaa ratkaiseva merkitys lainsäätäjän esittämille ajatuksille, ei liene epäilyksiä tällaisten alaltaan pienikokoisten viljelmien tarkoituksenmukaisuudesta. Toisaalta on todettu, että ilman sivuansio- tai erikoismaatalouden harjoittamismahdollisuuksia kääpiöviljelmien taloudellinen asema on epäsuotuisa tai huono (Maatalousväestön . . . 1957, s. 45 ja 54). Eri yhteyksissä on näet selvitetty, että maamme kääpiöviljelmien omistajien ansiotaso on keskimäärin tuntuvasti huonompi kuin muita ammatteja harjoittavien ja myöskin huonompi kuin muiden viljelmien omistajien ansiotaso. Kääpiöviljelmien omistajista on tullut väestömme heikoimmassa taloudellisessa ja sosiaalisessa asemassa oleva osa, yksi vakavimmista maaseutuväestön taloudellisista ongelmista (Vuoden 1944 . . . 1945, s. 54, LEHTI 1956, s. 450—451, Pientilatoimikunnan . . . 1957, s. 99—102).

Aiemmin on käynyt esille, että kääpiöviljelmien taloudellinen hyvinvointi tai ahdinko riippuvat ratkaisevasti viljelmien sijainnista joko tuotteiden menekin tai riittävien sivuansiomahdollisuuksien puolesta. Tältä pohjalta on viljelmien sijaintia koskevilla selvityksillä tietty merkityksensä pyrittäessä saamaan kuva eri kokoisten viljelmien yleisyydestä sekä niiden taloudellisen aseman perusyistä.

Edellä sanottuun viitaten voidaan todeta, että vuonna 1958 annetussa maankäyttölaisissa on kiinnitetty huomiota erityisesti kääpiöviljelmien muodostamisen edellytyksiin (Maankäyttölaki n:o 353, 1958). Siinä mm. säädetään, että asuntoviljely-, kalastus- ja asuntotiloja saadaan perustaa vain maatalousministeriön luvalla, joka annetaan asuntoviljelytiloille, jos kannattavan erikoismaatalouden harjoittaminen maanlaadun ja tuotteiden menekin edullisuuden johdosta on jatkuvasti mahdollista tahi että paikkakunnalla on tilaisuus saada pysyvästi riittäviä sivuansiotuloja ja asuntotiloille, jos niiden omistajilla on tilaisuus pysyvän ansion saantiin.

Puheena olevan lain mukaan liitetään asuntoviljelytilaan maatalous- tai maatalouskelpoista maata korkeintaan niin paljon, että se vastaa maatalousmaan käyttölajeiksi saatettuna eräitä poikkeuksia lukuunottamatta neljää muunnettua peltohehtaaria. Mikäli metsämaan liittäminen asuntoviljelytilaan on mahdollista, liitetään sitä yleensä enintään niin paljon, että metsä vuosittain tuottaa tilan kotitarvepuun kulutusta vastaavan määrän puuta. Sen sijaan liitetään asuntotilaan tonttimaan ohella kasvitarha- ja perunamaaksi soveltuva alue sekä enintään kahden lehmän laidun, ei yleensä kuitenkaan enempää maata kuin kaksi hehtaaria.

2. Kääpiöviljelmien olosuhteista

21. Tilan muodostamistapa

Vuosisadan vaihteen jälkeen asetettu agrariikomitea on pitänyt asutustoiminnan ytimenä sellaisten pientilojen muodostamista, joista viljelijät perheineen voivat saada kaiken toimeentulonsa. Sen sijaan kääpiöviljelmä vähäisine peltoaloineen on katsottu liian pieneksi tarjoamaan omistajalleen riittävästi työtä ja liian suureksi muun ansiotoimen ohella hoidettavaksi (Ehdotus laiksi . . . 1907, s. 142—145, Asutustoiminta . . . 1933, s. 167—174, 187). Viimeksi käytyjen sotien ja sen jälkeisen ajan poikkeuslainsäädännössä kääpiöviljelmät ovat kuitenkin saaneet lainsäätäjän hyväksymisen (Maankäyttölainsäädäntökomitean . . . 1950, s. 171—172). Huolimatta joskus ankarastakin arvostelusta kääpiöviljelmiä vastaavia tiloja on perustettu varsin runsaasti jo ennen nykyisiäkin asutuslakeja.

Taulukko 1. Kääpiöviljelmien muodostamistavat vuoden 1950 yleisen maatalouslaskennan mukaan.

Muodostamistapa	Viljelmäsuuruusluokka, peltoala ha		
	0.5—1.99	2—4.99	0.5—4.99
Torpparilain nojalla kpl	9 686	16 867	26 553
%	5.6	9.7	15.3
Rauhanajan asutuslakien nojalla kpl	6 987	7 775	14 762
%	4.0	4.5	8.5
Maanhankintalain nojalla kpl	8 688	10 865	19 553
%	5.0	6.3	11.3
Muulla tavoin kpl	48 773	63 893	112 666
%	28.1	36.8	64.9
Kaikkiaan kpl	74 134	99 400	173 534
%	42.7	57.3	100.0

Lähde: Yleinen maatalouslaskenta . . . 1954.

Asutuslakien nojalla on muodostettu 35 % ja muulla tavoin 65 % kääpiöviljelmistä. Torpparilain vaikutus on ollut erityisen huomattava. Tähän liene selitys löydettävissä itsenäistyneistä mäkitupa-alueista, joita oli kaikkiaan 33 000 kpl. (Asutustoiminta . . . 1933, s. 72). Näiden keskimääräinen peltoala oli

tosin 0.4 ha ja kokonaisala 0.9 ha, joten vain osa puheena olevista pienviljelmistä sisältyy taulukon lukuihin. Muulla tavoin muodostetut kääpiöviljelmät ovat osittamisen, määräälaan kohdistuvan oston tai muun vapaaehtoisen toimenpiteen perusteella syntyneitä. Edellä olevan nojalla voidaankin todeta, että valtaosa kääpiöviljelmiä on syntynyt virallisesta asutustoiminnasta riippumattomien maanjakotoimitusten, pääasiassa ehkä tilojen osittamisen tietä.

22. Maankäyttölajit

Pyrittäessä selvittämään kääpiöviljelmillä vallitsevia olosuhteita on myös aihetta tarkastaa missä suhteessa eri maankäyttölajit ovat toisiinsa.

Taulukko 2. Kääpiöviljelmien maa-alan jakaantuminen maankäyttölajeihin vuonna 1950, viljelmäsuuruusluokittain.

Maankäyttölaji	Viljelmäsuuruusluokka, peltoala ha			Maankäyttölajin osuus maa-alasta	
	0.5—1.99	2—4.99	0.5—4.99	kääpiöviljelmät, %	kaikki viljelmät %
Puutarhaa a	1 295	1 585	2 879	+	0.1
» b	0.02	0.02	0.02		
Peltoa a	83 627	326 050	409 677	9.3	15.7
» b	1.13	3.28	2.36		
Luonnonniittyä a	25 687	68 552	94 239	2.1	1.4
b	0.35	0.69	0.54		
Raivattua laidunta a	7 338	13 935	21 273	0.5	0.4
b	0.10	0.14	0.12		
Tontteja, teitä, yms. a	11 211	30 067	41 278	0.9	1.0
b	0.15	0.30	0.24		
Metsämaata a	628 124	2 412 005	3 040 129	69.2	69.5
b	8.47	24.27	17.52		
Joutomaata a	196 424	593 404	789 828	18.0	11.9
b	2.65	5.97	4.55		
Yhteensä a	953 706	3 445 597	4 399 303	100.0	100.0

Lähde: Yleinen maatalouslaskenta . . . 1954.

a = hehtaaria kaikkiaan b = hehtaaria keskimäärin viljelmää kohden

Pientilatoimikunta on kiinnittänyt huomionsa kääpiöviljelmien peltoalan suhteelliseen vähäisyyteen sekä toisaalta joutomaan runsauteen ja maininnut painavaksi syyksi kääpiöviljelmien epäedullisen sijainnin niin paikallisesti kuin myös koko maassa (Pientilatoimikunnan . . . 1957, s. 26). Samaan viittaavat eräät peltojen maalajien osuutta kuvastavat luvut. Vuoden 1950 maatalouslaskennan mukaan olivat kääpiöviljelmien peltojen maalajeista (sulkeissa on esitetty vastaavat luvut kaikilla viljelmillä): kivisiä moreenimaita 17—18 %

(9,3 %) ja turvemaita 23—24 % (21,7 %) sekä toisaalta savimaita 21—22 % (31,0 %) ja multamaita 12—13 % (17,1 %).

23. Väestö

Kääpiöviljelmien perustamisesta lähtien niiden omistussuhteissa on tapahtunut todennäköisesti monia muutoksia. Valtaosa (92,6 %) sanotuista viljelmistä on kuitenkin säilynyt yksityisessä omistuksessa.

Taulukko 3. Yksityisessä omistuksessa olleiden kääpiöviljelmien omistajien jakautuminen ammattiryhmiin vuonna 1950, viljelmänsuuruusluokittain.

Ammattiryhmä	Kääpiöviljelmää, peltoala ha					
	0,5—1,99		2—4,99		0,5—4,99	
	kpl	%	kpl	%	kpl	%
Maanviljelijät	17 270	27,5	79 107	86,0	96 377	62,2
Maataloustyöntekijät	3 478	5,5	629	0,7	4 107	2,6
Metsätaloustyöntekijät	8 575	13,6	2 246	2,4	10 821	7,0
Kalastajat	1 009	1,6	221	0,2	1 230	0,8
Teoll. palveluksessa	6 468	10,3	1 662	1,8	8 130	5,2
Rak. toimintaa harjoitt.	5 855	9,3	1 886	2,1	7 741	5,0
Kaupan palveluksessa	1 394	2,2	749	0,8	2 143	1,4
Liikenteen palveluksessa	2 831	4,5	879	1,0	3 710	2,4
Palveluksia suorittavat	2 687	4,3	977	1,1	3 664	2,4
Muut toimialat sekä ilman ammattia olevat	13 296	21,2	3 665	3,9	16 961	11,0
Yhteensä	62 863	100,0	92 021	100,0	154 884	100,0

Lähde: Yleinen maatalouslaskenta... 1954.

Kääpiöviljelijöiden pääammattien jakaantumisessa on silmiin pistävä ero nimenomaan asuntotilojen sekä asuntoviljelytilojen haltijain kesken. Ensiksi mainittuja viljelmää omistavat varsinaiseen maanviljelijäväestöön lukeutuvista ainoastaan 27,5 %, kun taas asuntoviljelytiloista valtaosa on heidän käsissään. Edellä sanotusta huolimatta herää tässä yhteydessä kuitenkin kysymys, voidaanko vielä alle 2 peltohehtaarin tilan haltija todella lukea varsinaiseen maanviljelijäväestöön kuuluvaksi huolimatta siitä, että asianomaiset ovat maatalouslaskennan suorittajille näin ilmoittaneet ja pääammattinsa näin myös käsittäneet. Raja on epäilemättä varsin epäselvä (vrt. RISTIMÄKI 1955, s. 34—37). Edelleen havaitaan, että maatalous- ja metsätaloustyöntekijöistä sekä kalastajista vain harvoilla on omistuksessa asuntoviljelytila, mutta asuntotilan haltijoina heitä on yli nelinkertainen määrä.

Vuoteen 1950 kohdistuvassa yleisessä väestönlaskennassa selvitettiin mm. maatalousväestön jakaantuminen viljelmänsuuruusluokittain. Syystä tai toi-

sesta on alle 2 peltohehtaarin viljelmät liitetty samaan luokkaan laskennan tuloksia esittävässä tilastoissa. Tämä yhdistäminen estää täsmällisen kuvan saamisen puheena olevan tilaston perusteella yksinomaan kääpiöviljelmää omistavasta väestöstä.

Kun tiedetään, että vuoden 1950 yleisen maatalouslaskennan perusteella oli asuntotiloja koko maassa 74 134 kpl ja asuntotontteja 129 771 kpl, voitaneen tältä pohjalta tarkastaa seuraavaa taulukkoa, jossa on esitetty ammatissa toimivan maatalouden väestön jakaantuminen eri viljelmänsuuruusluokkiin.

Taulukko 4. Ammatissa toimiva maatalouden väestö ammattiaseman mukaan jaoteltuna vuonna 1950, viljelmänsuuruusluokittain.

Alle 5 peltohehtaarin viljelmällä toimivia	Maatalouden väestöä viljelmällä, joiden peltoala oli			Maatalouden väestöä koko maassa	Alle 5 peltohehtaarin viljelmien osuus maatalouden väestöstä, %
	—1,99 ha	2—4,99 ha	yht.		
Koko väestö:					
Kaikkiaan	100 806	330 501	431 307	1 365 528	31,6
Miespuolisia	40 018	155 889	195 907	656 540	29,8
» %	39,7	47,2	45,4	48,1	
Ammatissa toimiva väestö:					
Kaikkiaan	62 481	187 252	249 733	779 452	32,0
Koko maatalousväestöstä, %	62,0	56,7	57,9	57,1	
Miespuolisia	23 230	93 364	111 594	415 557	28,0
» %	37,2	49,9	46,7	53,3	
Ammatissa toimivan väestön ammattiasema:					
Työnantajia	675	3 306	3 981	36 002	11,1
Yksinäisyrittäjiä	26 006	75 029	101 035	247 838	41,2
Johtajia				24	
Toimihenkilöitä	11	46	57	2 706	2,1
Työntekijöitä	923	3 255	4 178	75 081	5,6
Avustavia perheenjäseniä	34 866	105 316	140 182	417 801	33,6
Perheen jäseniä:					
Kaikkiaan	38 325	143 249	181 574	586 076	31,0
Siitä emäntiä	1 697	6 382	8 079	51 389	15,7
» alle 15-vuotiaita	30 933	115 387	146 320	442 444	33,1

Lähde: Vuoden 1950 yleinen väestönlaskenta, 1955.

Ammatissa toimivaan väestöön on luettu henkilöt, jotka saavat työstään ja palveluksistaan korvauksen tai toimivat avustajina perheenpään ammatissa. Niinpä maatalousammattia harjoittavia alle 5 peltohehtaarin viljelmällä oli

31.6 %. Lukua on pidettävä varsin suurena viljeltävään peltoalaan nähden, joka vuoden 1950 yleisen maatalouslaskennan mukaan alle 5 peltohehtaarin viljelmillä oli ainoastaan 18.4 % koko maan peltoalasta. Yrittäjien (työnantajat ja yksinäisyrittäjät) runsaus alle 5 peltohehtaarin viljelmillä, 37 % kaikista maatilataloutta harjoittavista yrittäjistä, osoittaa tavallaan viljelmäköön sopivaisuuden harjoitettaessa maatilataloutta toisen elinkeinon rinnalla. Pienten viljelmien ongelmaa tarkasteltaessa on myös syytä kiinnittää huomio niillä asuvien perheenjäsenten sekä heille kotiviljelmällä avautuvien työtilaisuuksien määrään ja osuuteen, kun kaikki viljelmät otetaan huomioon.

3. Peltoalaltaan erisuuruisten kääpiöviljelmien alueittainen yleisyys

31. Asuntotilojen suhteellinen runsaus

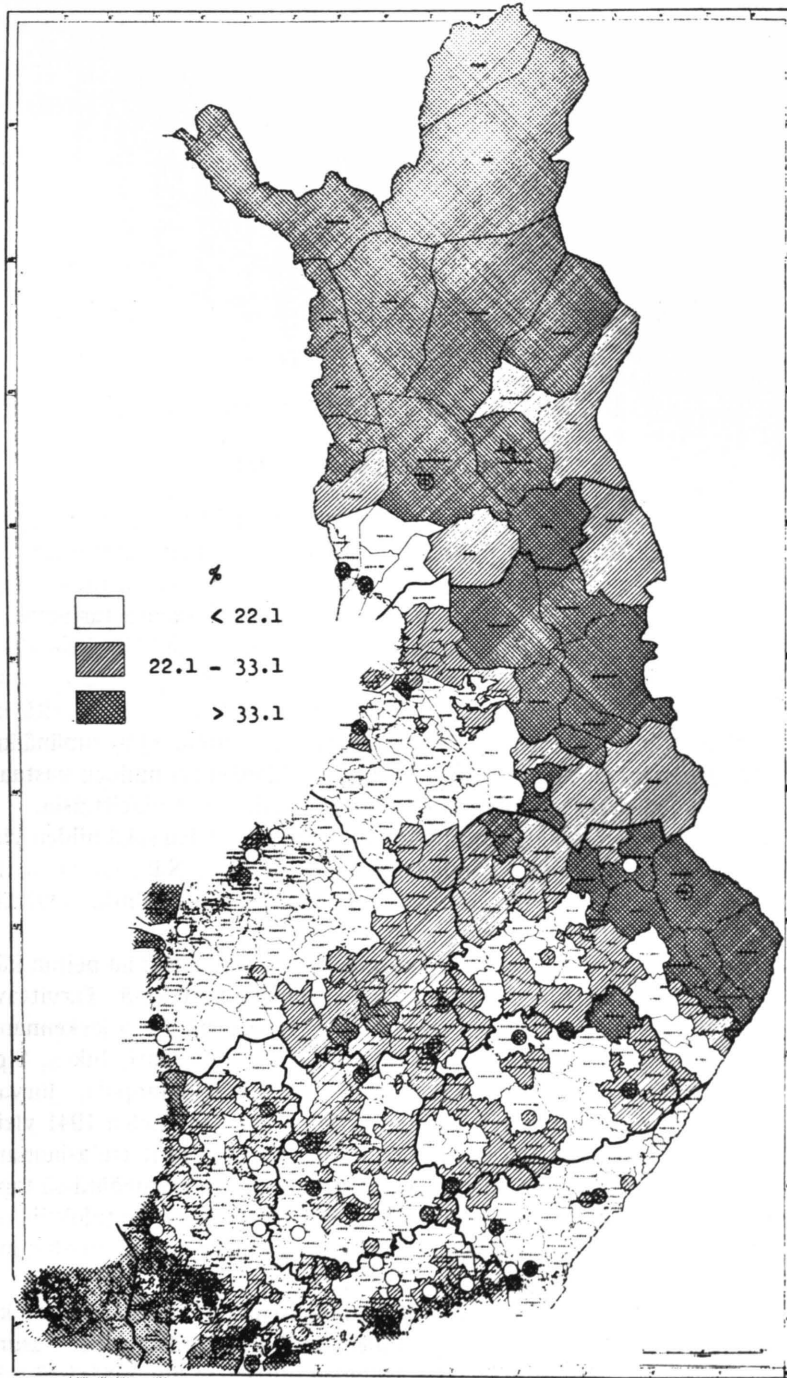
311. Koko maan asuntotilat

Pyrittäessä selvittämään kääpiöviljelmien sijaintiin liittyviä tekijöitä, tulee ennen kaikkea esille kysymys puheena olevaan tilaluokkaan luettavien viljelmien alueittaisesta yleisyydestä. Vuonna 1950 suoritettu yleinen maatalouslaskenta sekä samaan vuoteen kohdistuva yleinen väestönlaskenta tarjoavat lähtökohdan moniin tilojen sijaintia koskeviin kysymyksiin, mikäli ei haluta tietoja olosuhteista kuntien eri osissa. Käsillä olevassa selvityksessä tyydytään pääasiassa mainittuihin lähteisiin. Yksityiskohdat saattavat vain häiritä koko maata koskevan kuvan saamista. Tämän perusteella käsitetään jäljempänä kutakin kuntaa koskevat tiedot paikallisiksi, kun taas läänien tai muiden vastaavan suuruisten kokonaisuuksien puitteissa esiintyvät tiedot ovat alueittaisia.

Selvitystä varten on laskettu asunto- ja asuntoviljelytilojen sekä niiden yhteisen lukumäärän osuus kunkin kunnan viljelmien luvusta. Näin saadusta tilastosta on piirretty jäljempänä esiintyvät kääpiöviljelmien sijaintia selvittävät kartat.

Nimenomaan asuntotilojen suhteen on mainittava, että alle 2 ha peltoa käsitävistä viljelmistä kerättiin tiedot väestönlaskennan yhteydessä. Tarvittavien tietojen puuttumisen tai puutteellisuuden takia jäi kuitenkin osa laskennan aineistosta pois, nimittäin seuraavien kuntien osalta: Tammisaari, Inkoo, Sipoo, Naantali, Uudenkaupungin mlk., Iloimantsi, Nurmeksen kauppala, Jurva ja Oulujoki. Näissä kunnissa on tilojen lukumääränä pidetty vuoden 1941 yleisen maatalouslaskennan korjattuja tuloksia. Korjaus on tässä suoritettu asianomaisten läänien puheena olevan viljelmänsuuruusluokan tilojen lukumäärässä tapahtuneiden muutosten mukaisessa suhteessa vuoden 1950 vastaaviin tuloksiin nähden. Lisäksi on otettu huomioon sodan seurauksena tapahtunut pinta-alan muutos Iloimantsin kunnassa.

Tässä esityksessä on pidetty tarkoituksenmukaisena merkitä kartalle ne kunnat, joissa asuntotilojen osuus kunnan viljelmien lukumäärästä ylittää asuntotilojen koko maata koskevan osuuden kaikkien viljelmien lukumäärästä (vino-

Kuva 1. Asuntotilojen osuus viljelmien koko määrästä kaikissa kunnissa vuonna 1950.

viivoitus). Asuntotilojen osalta oli puheena oleva osuus 22.1 %. Edelleen on mainitusta joukosta haluttu tuoda esille 100 kuntaa, joissa kunnan asuntotilojen yleisyyttä osoittava sadannes oli korkein koko maassa (ruutuviivoitus).

Tällaisella esitystavalla merkittyjä kuntia ei kuitenkaan pidä käsittää tapauksiksi, joissa maanomistusoloja voitaisiin ilman muuta pitää epätydyttävinä. On näet muistettava, että maamme asetuslainsäädännössä on yleensä pidetty asuntotilaluokkaa tarkoituksenmukaisena ja suositeltavanakin, mikäli tilan sijainti on sellainen, että sen läheisyydessä on omistajalle pysyvästi ansiomahdollisuuksia oman maatalouden ulkopuolella (Asutustoiminta . . . 1933, s. 234).

Karttaa tarkasteltaessa havaitaan (kuva 1), että merenrantakunnissa ja asutuskeskuksissa asuntotilojen osuus kunnan viljelmien lukumäärästä oli suuri. Kaupungeista oli vain 11 ja kauppaloista 8 sellaista, joissa asuntotiloja oli suhteellisesti vähemmän kuin keskimäärin koko maassa.

Havainto on merkittävä, sillä on todennäköistä, että asutuskeskuksissa, nimenomaan suurten kaupunkien ympäristökunnissa (Helsingin, Turun ja Tampereen) on tarjolla riittävästi sopivia työtilaisuuksia, jotka ovat asuntotilojen välttämättömiä perusedellytyksiä.

Asuntotiloja oli runsaasti myös merenrantakunnissa. Kalastuselinkeino on todennäköisesti saanut täällä tuen asuntotilan suomista etuisuuksista. Tähän myös viittaa kalastajien sekä asuntotilojen määrän suhde mm. seuraavilla seuduilla, joissa kalastusta harjoitetaan suuressa mitassa.

	Kalastajaväestöä %	Ammatissa toimivia kalastajia	Asuntotiloja kpl
Ahvenanmaa	6.8	646	1 095
Merikarvia	6.7	172	283
Nauvo	9.1	107	81
Rymättylä	6.9	84	170

Asetelmassa esiintyvistä kunnista vain Nauvon kalastajien ja asuntotilojen lukumäärän suhde on epädullinen. On asia erikseen tyydyttääkö kalastuselinkeino asuntotilan muodostamiselle asetetut muut edellytykset. Lainsäätäjän esittämä käsitys pysyvästi riittävästä oman maatalouden ulkopuolella olevista ansiomahdollisuuksista ei liene sopuinnussa kalastuselinkeinoon kausiluontoisuuden kanssa. Todennäköisesti kuitenkin Ahvenanmaan sekä monien muiden saaristoseutujen viljelykelpoisen maan ala on ehkä ollut tärkeä ja samalla rajoitettava tekijä viljelmien kokoa määrättäessä.

312. Maaseudun asuntotilat

Pyrittäessä tarkastamaan asuntotilojen yleisyyttä varsinaisella maaseudulla on asutuskeskukset (kaupungit ja kauppalat) sekä lisäksi Ahvenanmaan maakunta jätetty huomioon ottamatta. Tällöin oli asuntotiloja 21.4 % kaikkien

viljelmien lukumäärästä ja sadassa kunnassa ylitti asuntotilojen osuus 28.7 % kunnan viljelmien luvusta.

Voidaan panna merkeille, etteivät asuntotilat ole yleisiä maamme varsinaisilla maanviljelyalueilla Suomenlahden, Pohjanlahden ja Lounais-Suomen rannikkoseuduilla, lukuunottamatta viimeksi mainitun rannikkokuntia. Sen sijaan Järvi-Suomessa sekä erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa on runsaasti kuntia, joissa viljelmistä neljäsosa jopa kolmasosa ja siitä ylikin oli asuntotiloja.

Taulukko 5. Asuntotilojen yleisyys lääneissä asutuskeskuksia lukuunottamatta vuonna 1950.

Lääni	Kuntia, joissa asuntotiloja oli kunnan viljelmien lukumäärästä						yht. kpl
	yli 28.7 %		21.4 – 28.7 %		alle 21.4 %		
	kpl	%	kpl	%	kpl	%	
Uudenmaan	3	8.8	12	35.3	19	55.9	34
Turun ja Porin	35	32.4	30	27.8	43	39.8	108
Hämeen	9	16.1	19	33.9	28	50.0	56
Kymen	1	3.6	3	10.7	24	85.7	28
Mikkelin	3	10.3	16	55.2	10	34.5	29
Kuopion	14	29.8	22	46.8	11	23.4	47
Vaasan	6	6.5	22	23.9	64	69.6	92
Oulun	15	27.8	8	14.8	31	57.4	54
Lapin	14	66.7	2	9.5	5	23.8	21
	100		134		235		469

Lähde: Yleinen maatalouslaskenta . . . 1954.

Uudenmaan läänissä on asuntotiloja erityisen runsaasti Lohjan ja Tammisaaren maalaiskunnissa sekä Myrskylässä. Asutuskeskuksen naapurisuus kahdessa ensiksi mainitussa on saattanut tehdä olosuhteet otollisiksi asuntotilojen perustamiselle. Vuoden 1950 väestönlaskennan tuloksista havaitaan, että kysymyksessä olevissa kunnissa väestö jakaantui ammattiaseman mukaan:

	Lohjan mlk. %	Tammisaaren mlk. %	Myrskylä %
Maa- ja metsätalous	32.4	38.3	62.9
Teollisuus ja käsityö	45.5	35.1	17.7
Kauppa	4.6	4.7	3.4
Liikenne	4.2	6.1	4.5
Palvelukset	7.9	8.6	4.4
Muu toimiala	5.4	7.2	7.1
	100.0	100.0	100.0

Kuntien väestön ammattiasemassa on merkittävä ero kahden ensiksi mainitun elinkeinon alalla. Myrskylän asukkaista oli valtaosa maataloutta harjoittavia, sillä lukuun sisältyy vain 3.1 % metsätaloudesta. Teollisuudesta ja käsityöstä, johon on luettu kaivannais-, tehdas- ja rakennusteollisuus sekä käsityö, toi-

meentulonsa saavia oli sen sijaan vähän. Teollisuustilasto ei mainitse Myrskylässä olleen lainkaan teollisuutta vuonna 1950.

Asetelman perusteella saakin käsityksen, että Myrskylän asuntotilaväestön ansiomahdollisuudet oman maatalouden ulkopuolella ovat olleet varsin vähäiset. Mainittakoon kuitenkin, että raja maatalous- ja metsätaloudesta kesken on epämääräinen, joka osaltaan on saattanut olla vaikuttamassa saatuun epäedulliseen kuvaan.

Lohjan ja Tammisaaren maalaiskunnissa on suhde kokonaan toinen. Lohja teollisuuskeskuksena vetää teollisuustyöväestöä ympäristöstään. Vuoden 1950 teollisuustilaston mukaan Lohjan maalaiskunnassa teollisuustyöväestöä oli vain noin 20 % työssä oman kunnan alueella. Samoin Tammisaaren maalaiskunnassa asuvasta teollisuustyöväestöstä valtaosa käy työssä oman kunnan ulkopuolella, sillä sanotun tilaston mukaan oman kunnan alueella olleet 3 työpaikkaa tarjosivat työtä vuonna 1950 noin 60 työntekijälle. Tässä on syytä mainita, että teollisuustilastoon on pyritty sisällyttämään kaikki teolliset laitokset, joissa on vähintään 5 työntekijää tai tuotannon bruttoarvo vähintään 1 milj. mk vuodessa tai tuotannossa käytetään sähkökoneita. Täsmällisesti ei näitä rajoja ole kuitenkaan pystytty noudattamaan.

Turun ja Porin läänin rannikkoseuduilla asuntotilat ovat olleet varsin yleisiä. Maan sadasta asuntotilavaltaisimmasta kunnasta oli 35 mainitussa läänissä vuonna 1950. Jos nämä ryhmitetään rannikko- ja sisämaan kuntiin havaitaan, että edellisiä oli 29 ja jälkimmäisiä 6 kuntaa. Mainituista 29 kunnasta oli 10 asutuskeskusten naapurikuntia sekä 11 saaristokuntia.

Esille tulleet sisämaan kunnat ovat: Eura, Kiikka, Kullaa, Lappi, Pomarkku ja Siikainen. Näissä väestö jakaantui ammattiasemansa puolesta vuoden 1950 yleisen väestönlaskennan mukaan:

	Eura %	Kiikka %	Kullaa %	Lappi %	Pomarkku %	Siikainen %
Maa- ja metsätalous	37.4	50.3	74.7	55.1	60.0	71.4
Teollisuus ja käsityö	42.3	28.7	12.4	24.5	21.5	12.6
Kauppa	4.9	5.2	2.9	4.1	2.7	2.6
Liikenne	3.1	3.8	2.7	2.8	5.4	2.6
Palvelukset	5.5	4.3	3.1	4.6	4.1	3.9
Muu toimiala	6.8	7.7	4.2	8.9	6.3	6.9
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Euran, Kiikan, Lapin ja Pomarkun kunnissa on teollisuudesta ja käsityöstä toimeentulonsa saavaa väestöä runsaasti. Olosuhteet ovat niissä todennäköisesti edulliset myös asuntotilojen olemassa ololle. Nimenomaan elinvoimainen teollisuus voi näet tarjota pysyviä työtilaisuuksia, jotka jo aiemmin on mainittu asuntotilojen välttämättömäksi edellytykseksi. Sen sijaan Kullaalla ja Siikaisissa puheena oleva ammattiala ei ehkä ole voinut tarjota pääasiallista toimeentuloa kaikille asuntotilojen haltijoille.

Näiden kuntien ammatissa toimivasta väestöstä sai kuitenkin edellisessä 10.7% ja jälkimmäisessä 12.5% toimeentulonsa myös metsätaloudesta sekä vieraan maatilataloudesta 5,2% ja 6.3%. Maa- ja metsätalouden nykyinen työvoiman tarpeen kausittainen vaihtelu on kuitenkin tekijä, joka huonosti soveltuu yhteen asuntotilan haltijan jatkuvan työtarpeen kanssa. Onkin ilmeistä, että mainituissa kunnissa vallitsee tietty epäsuhde viljelmien suuruusrakenteessa asiaa peltoalan mukaan arvosteltaessa.

Hämeen läänissä on runsaasti asuntotiloja yhdeksässä kunnassa. Näistä on kuitenkin Jämsänkoskella, Säynätsalossa ja Viialassa huomattavaa teollisuutta, joka näiden kuntien osalta selittää asuntotilojen runsauden. Aitolahti on taas tyypillinen suuren asutuskeskuksen vaikutuspiiriin kuuluva kunta. Sen sijaan on syytä tarkastaa lähemmin olosuhteita Hattulan, Luopioisten, Pohjaslahden, Ruoveden ja Tuuloksen kunnissa. Niissä asuva väestö jakaantui ammattiasemansa puolesta vuoden 1950 yleisen väestönlaskennan perusteella:

	Hattula %	Luopioinen %	Pohjaslahti %	Ruovesi %	Tuulos %
Maa- ja metsätalous	42.6	59.4	68.3	64.6	54.7
Teollisuus ja käsityö	25.1	20.0	14.5	16.3	26.4
Kauppa	4.2	3.8	2.6	2.9	3.5
Liikenne	4.0	3.9	3.1	2.4	3.0
Palvelukset	15.0	3.3	3.9	5.9	4.9
Muu toimiala	9.1	9.6	7.6	7.9	7.5
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Hattulassa oli asuntotiloja mainittuna vuonna 177, Luopioisissa 157 ja Tuuloksessa 101. Kun niissä oli teollisuusväestöä moninkertainen määrä, voitaneen olosuhteita pitää verraten otollisina asuntotilojen kaltaisille viljelmille. On näet todennäköistä, että teollisuusväestössä on runsaasti asuntotilojen haltijoita, sillä viljelmän luonne jo pakottaa pysyvien ansiomahdollisuuksien etsintään oman tilan ulkopuolelta. Se merkitsee samalla asuntotilaväestön voimakasta painetta kaikkiin paikkakunnalla avautuviin sopiviin työpaikkoihin.

Toisaalta on kuitenkin tyydyttävä vain edellä oleviin arveluihin asian oikeasta laidasta, sillä ei ole selvitystä viljelijäväestön sivuansiotöiden laadusta eikä luonteesta. Tällaisen selvityksen saamiseksi on tehty ehdotuksia vuoden 1960 yleisen maatalouslaskennan valmistelukunnalle.

Olosuhteet ovat lähes samat myös Pohjaslahdella sekä Ruovedellä, joissa oli vuonna 1950 asuntotiloja 90 ja 345, kun taas ammatissa toimivista oli teollisuusväestöä 121 ja 652 henkeä, metsätalousväestöä 142 ja 600 henkeä sekä vieraan palveluksessa maatilatalousväestöä 63 ja 401 työntekijää.

Asuntotilavaltaisuus Kymen läänissä on silmiin pistävä ainoastaan Suomenniemellä. Vaikka se sijaitsee etäällä teollisuus- ja asutuskeskuksista, siellä on saattanut esiintyä tekijöitä, jotka ovat tehneet asuntotilojen muodostamisen edulliseksi.

Maa- ja metsätalousväestöä Suomenniemellä oli vuoden 1950 yleisen väestönlaskennan mukaan 1 634 henkeä eli 82.4% kunnan asukasmäärästä, joka oli 1 983 henkeä. Teollisuus- ja käsityöväestöä siellä oli 135 henkeä eli 6,8% ja muissa ammateissa toimivia 214 henkeä eli 10,8%. Teollisuus on ollut vuonna 1950 niin vähäistä, ettei kuntaa mainita teollisuustilastossa. Maa- ja metsätalousväestöstä oli 59,8% maatilataloudesta ja 22,5% metsätaloudesta toimeentulonsa saavia. Vieraan maatilataloudessa toimivia oli 43 ja metsätaloudessa 179 työntekijää. Toisaalta kun tietää, että Suomenniemellä vuonna 1950 oli vain 99 asuntotilaa, saattaa olla perusteltua pitää kaikkia näitä tarkoituksenmukaisuusnäkökohtien nojalla muodostettuina.

Vaikka Mikkelin läänissä oli vain 3 kuntaa maan sadan asuntotilavaltaisimman kunnan joukossa, kiinnittyy kuitenkin huomio siihen, että ainoastaan kymmenessä kunnassa asuntotilojen lukumäärän osuus oli alle vastaavan osuuden, kun koko maan viljelmät otetaan huomioon.

Mainitut kunnat: Heinävesi, Mäntyharju ja Pertunmaa, eivät sijaitse lähellä asutuskeskuksia eikä niissä toimivasta teollisuudestakaan voida puhua. Niiden väestö jakaantui ammattiasemansa puolesta vuoden 1950 yleisen väestönlaskennan mukaan:

	Heinävesi %	Mäntyharju %	Pertunmaa %
Maa- ja metsätalous	72.3	67.6	80.5
Teollisuus ja käsityö	10.1	12.5	6.4
Kauppa	2.7	3.8	1.9
Liikenne	5.1	4.4	1.7
Palvelukset	4.8	4.8	2.7
Muu toimiala	5.0	6.9	6.8
	100.0	100.0	100.0

Teollisuustilastossa mainitaan Heinävedellä olleen vuonna 1950 yksi teollisuutta edustava työpaikka. Siinä oli keskimäärin 29 työntekijää. Vastaavasti oli Mäntyharjulla 7 työpaikkaa ja 70 työntekijää. Pertunmaa ei ole puheena olevassa tilastossa. Itse asiassa jää jäljelle vain maa- ja metsätalous, joka on saattanut tarjota merkittävässä määrin työtilaisuuksia asuntotilojen haltijoille. Vuoden 1950 yleisen maatalouslaskennan mukaan jakaantui maa- ja metsätalousväestö näissä kunnissa seuraavasti (vertailua varten on esitetty myös asuntotilojen lukumäärä):

	Heinävesi		Mäntyharju		Pertunmaa	
	henkeä	%	henkeä	%	henkeä	%
Maatilatalous:	4 606	45.3	5 354	52.6	3 318	71.2
— ammatissa toimivia	2 552		3 101		1 925	
— niistä työntekijöitä	132		306		167	
Metsätalous:	2 708	26.8	1 469	14.4	429	9.2
— ammatissa toimivia	1 127		670		219	
— niistä työntekijöitä	1 010		592		199	
Asuntotiloja, kpl	450		446		250	

Esitettyjen lukujen valossa on metsätalous todennäköisesti ollut se elinkeinonala, joka on saattanut antaa merkittävän osan toimeentulosta sanotuissa kunnissa olevien asuntotilojen väestölle. On kuitenkin syytä yhä uudelleen mainita, että metsätöiden kausittainen esiintyminen soveltuu huonosti nimenomaan asuntotilaväestölle, jonka toimeentulo edellyttää jatkuvia ja vakainaisia ansiotuloja oman maatalouden ulkopuolelta. Asetelmasta saakin sen käsityksen, että puheena olevissa kunnissa on asuntotilojen lukumäärä oman tilan ulkopuolella tarjolla oleviin ansiomahdollisuuksiin nähden varsin suuri. Niin lienee asian laita erityisesti Pertunmaalla.

Kuopion läänissä asuntotiloja oli vuonna 1950 25.6 % sen viljelmien luvusta, kun vastaava sadannes koko maassa oli 22.1. Asuntotilavaltaisimmat kunnat sijaitsevat läänin koillis- ja itäosissa. Näiden kuntien naapurina on joukko asutuskeskuksia, jotka työtilaisuuksineen ovat saattaneet vaikuttaa asuntotilojen muodostamiseen myös ympäristökunnissa. Tällaisia asutuskeskuksia ovat mm. Iisalmi ja Joensuu sekä Lieksan ja Nurmeksien kauppalat. Ammatissa toimivat sekä heidän perheenjäsenensä edustivat vuonna 1950 näissä keskuksissa seuraavia elinkeinoaloja (vertailua varten on ilmoitettu asukasluku sekä vuoden 1950 teollisuustilaston mukaan teollisuustyöpaikkojen ja niissä toimivien työntekijöiden määrä keskimäärin):

	Iisalmi	Joensuu	Lieksa	Nurmes
Teollisuus ja käsityö	1 245	2 235	1 335	241
Kauppa	735	1 668	552	272
Liikenne	1 331	1 295	435	312
Palvelukset	755	1 869	486	346
Muu toimiala	619	880	694	305
Asukasluku	4 703	7 947	3 502	1 476
Teollisuustyöpaikkoja	15	28	9	5
— niissä työntekijöitä	233	448	387	106

Mainitut asutuskeskukset ovat pieniä. Niissä tarjolla olevilla työtilaisuuksilla voi tuskin olla sanottavaa vaikutusta suurten ympäristökuntiensa väestön toimeentuloon eikä niin muodoin myöskään viimeksi mainittujen asuntotilojen runsauteen.

Kun Kuusjärveä lukuunottamatta teollisuuskaan ei ole saavuttanut merkittävää laajuutta, maa- ja metsätalous on ilmeisesti läänin koillis- ja itäosissa asuvan pientilaväestön pääasiallinen toimeentulon lähde. Tähän viittaa myös seuraavalla sivulla oleva väestön elinkeinojen yleisyyttä vuonna 1950 selvittävä asetelma.

Ilomantsi ei kuulu maamme sadan asuntotilavaltaisimman kunnan joukkoon, johon se kuitenkin olisi epäilemättä joutunut, jos vuoden 1950 yleisen väestönlaskennan tulokset olisi saatu täsmällisinä. Tähän viittaa olosuhteiden yhtäläisyys läänin itäosissa. Esimerkiksi Ilomantsissa oli yli 2 peltotehtaan viljelmillä keskimäärin peltoa 4.06 ha, Enossa 4.54 ha, Pielisjärvellä 5.45 ha ja Tuupovaarassa 3.99 ha.

Kunta	Maatalous %	Metsätalous %	Teollisuus ja käsityö %	Muu toimiala %	Koko väestö henkeä %
Eno	39.5	27.5	16.0	17.0	10 510
Iisalmen mlk.	48.6	14.6	16.6	20.2	14 038
Ilomantsi	50.1	29.5	7.2	13.2	12 984
Juuka	52.8	23.1	11.4	12.7	12 359
Kiihtelysvaara	57.3	17.9	12.0	12.8	4 443
Kontiolahti	40.0	23.3	12.4	24.3	10 114
Kuusjärvi	25.3	7.8	47.8	19.1	11 865
Nurmeksien mlk.	44.9	24.1	12.9	18.1	12 778
Pielisjärvi	39.7	31.5	17.1	11.7	21 779
Rautavaara	42.8	40.4	5.3	11.5	4 599
Säyneinen	58.5	19.5	8.4	13.6	3 098
Tuupovaara	60.5	18.6	9.5	11.4	6 169
Varpaisjärvi	61.3	17.8	7.0	13.9	5 941
Vieremä	57.4	22.0	9.5	11.1	7 545
Värtsilä	51.5	12.0	16.2	20.3	2 012

Syrjäyttämällä Kuusjärvi havaitaan, että muissa asetelmaan sisältyvässä kunnissa lukeutui maatalousväestöön keskimäärin 50.4 %, metsätalousväestöön 23.0 %, teollisuus- ja käsityöväestöön 11.5 % sekä muihin toimialoihin 15.1 %. On yleistä, että maatalousväestöstä saa suurin osa toimeentulonsa joko kokonaan tai ainakin pääasiassa omasta maataloudesta (Maatalousväestön . . . 1957, s. 16—17). Esitetyt luvut taas viittaavat siihen, että ainakin pientilojen haltijoiden toimeentulo kysymyksessä olevissa kunnissa on ratkaisevasti riippuvainen metsätaloudesta (vrt. Maatalousväestön . . . 1957, s. 18). Otaksu-
maa tukee voimakkaasti seuraava taulukko, joka valaisee maa- ja metsätalousväestön ammattiasemaa näissä kunnissa:

Maatalouden väestössä oli itsenäisiä yrittäjiä enemmän kuin yli 2 peltotehtaan viljelmiä. Jos osa asuntotilojen haltijoista on saanut toimeentulonsa teollisuudesta ja käsityöstä, niin kuitenkin valtaosa heistä kuului metsätaloudesta (vrt. RISTIMÄKI 1955, s. 34—37 sekä RISTIMÄKI — VÄÄNÄNEN — HEIKINHEIMO 1956, s. 67).

Pyrkimättä lähemmin tarkastelemaan metsätaloudesta tehtävän työn soveltuvuutta asuntotilaväestölle, on tässä jälleen syytä korostaa, että asuntotila voidaan katsoa tarkoituksenmukaiseksi mm. silloin, jos sen ympäristössä on tarjolla pysyvästi, siis kautta vuoden, tilan omistajan ammattia vastaavia työtilaisuuksia. Koska metsätöiden työ on pääasiassa kausiluontoista, ei liene perusteltua muodostaa suuressa mitassa asuntotiloja metsätaloudesta laaja-alaisilakaan metsäseuduilla (vrt. RISTIMÄKI 1955, s. 49—62). Toisaalta voidaan kuitenkin panna merkille, että mainitussa suhteessa edullisissa tapauksissa saataan metsätöihin sijoittaa tietty määrä työntekijöitä myös kautta vuoden.

Vaasan läänissä asuntotilojen osuus oli huomattava ainoastaan kuudessa kunnassa. Näistä 3 on saaristokuntaa. Sen sijaan Kivijärvi, Multia ja Pihlajavesi ovat sisämaassa, kaukana asutuskeskuksista, vedenjakajaseuduilla, vailla omaa

Taulukko 6. Ammatissa toimivan maa- ja metsätalousväestön jakaantuminen ammattiaseman mukaan erässä Kuopion läänin koillis- ja itäosien kunnissa, vuonna 1950.

Kunta	Asunto-tiloja, kpl	Yli 2 peltohehtaarin viljelmiä, kpl	Maatilatalouden		Metsätalouden	
			yrittäjiä	työntekijöitä	yrittäjiä	työntekijöitä
Eno	466	734	794	103	4	1 100
Iisalmen mlk.	487	1 183	1 336	360		784
Ilomantsi	401	1 156	1 286	105	5	1 513
Juuka	598	1 184	1 240	143		1 116
Kiihtelysvaara	252	465	519	66		309
Kontiolahti	426	707	841	105	1	848
Nurmeksien mlk.	544	967	1 149	96	1	1 159
Pielisjärvi	874	1 477	1 643	311	5	2 185
Rautavaara	232	295	373	31		650
Säyneinen	156	306	365	59	1	238
Tuupovaara	384	674	780	60	4	453
Varpaisjärvi	267	606	741	96	2	405
Vieremä	339	676	835	177		717
Värtsilä	76	142	217	60	3	102

Lähde: Yleinen maatalouslaskenta . . . 1954.

tai edes lähiseudunkaan teollisuutta. Vuonna 1950 lukeutui viimeksi mainituissa kolmessa kunnassa maa- ja metsätalousväestöön keskimäärin 71.3 %, teollisuus- ja käsityöväestöön 9.0 % sekä muiden ammattialojen väestöön 19.7 %. Luvut osoittavat, että maa- ja metsätalous on ollut se elinkeino, joka runsaimmin on voinut tarjota työtilaisuuksia vieraassa ansiotyössä käyvälle väestölle. Nimenomaan metsätaloudenväestöä on ollut runsaasti, keskimäärin 22.5 %.

Kuopion ja Oulun läänin itäosat ovat asuntotilojen yleisyyteen nähden varsin samanlaiset. Jos Pudasjärvi, Puolanka, Paltamo ja Kajaanin maalaiskunta lasketaan vielä Oulun läänin itäosan kuntiin, niin voidaan pitää todennäköisenä, että näiden seutujen asuntotilojen väestön toimeentulo on myös ratkaisevasti riippuvainen metsätoista, sillä metsätaloudesta toimeentulonsa saavaan väestöön lukeutui vuonna 1950 puheena olevan seudun asukkaista 22.4 %.

Sen sijaan Haukiputaan, Iin ja Oulunsalon kunnissa saattavat muut seikat kuin metsätyöt aiheuttaa asuntotilojen runsauden. Elinkeinojen perusteella jakaantui näiden kuntien väestö vuonna 1950:

	Haukipudas %	Ii %	Oulunsalo %
Maa- ja metsätalous	21.9	60.2	48.7
Teollisuus ja käsityö	55.9	17.2	32.3
Kauppa	3.8	3.9	3.0
Liikenne	7.7	8.7	4.2
Palvelukset	5.1	4.3	5.7
Muu toimiala	5.6	5.7	6.1
	100.0	100.0	100.0

Jo yksinomaan teollisuuden ja käsityön työntarjontaa lienee pidettävä riittävänä selittämään ainakin Haukiputaan ja Oulunsalon asuntotilojen runsauden. Iissä on rakennustoiminta ollut vilkasta, joka on kohottanut teollisuutta edustavan väestönsä sadanneksen varsin suureksi. Metsätalous tarjosi täällä kuitenkin runsaasti työtilaisuuksia, koskapa 24.7 % kunnan asukkaista lukeutui vuonna 1950 metsätalousväestöön. Myös taajaväkinen yhdyskunta, Iin Hamina, jossa asui 17.8 % kunnan asukkaista, edustaa huomattavaa työntarjontaa ympäristönsä väestölle.

Lapin läänissä on maa- ja metsätalous asuntotilaväestön pääasiallinen toimeentulon lähde. Läänin maalaiskunnissa oli vuonna 1950 maa- ja metsätalousväestöä keskimäärin 67.2 %, teollisuus- ja käsityöväestöä 13.5 %, kauppaa ja liikennettä harjoittavaa väestöä 7.2 % sekä palveluksia suorittavaa väestöä 6.3 %. Ammatissa toimiva maa- ja metsätalousväestö jakaantui: maatilatalousväestöä 69.0 %, metsätalousväestöä 27.6 %, kalastusta ja metsästyä harjoittavia 1.1 % sekä puutarhanviljelyä, porojen hoitoa, yms. harjoittavia 2.3 %. Ammatissa toimivaa maatilatalousväestöä oli 28 018 henkeä ja toisaalta yli 2 peltohehtaarin viljelmiä 8 353 ja asuntotiloja 4 358. Edellisillä oli peltoa keskimäärin 4,99 ha viljelmää kohti.

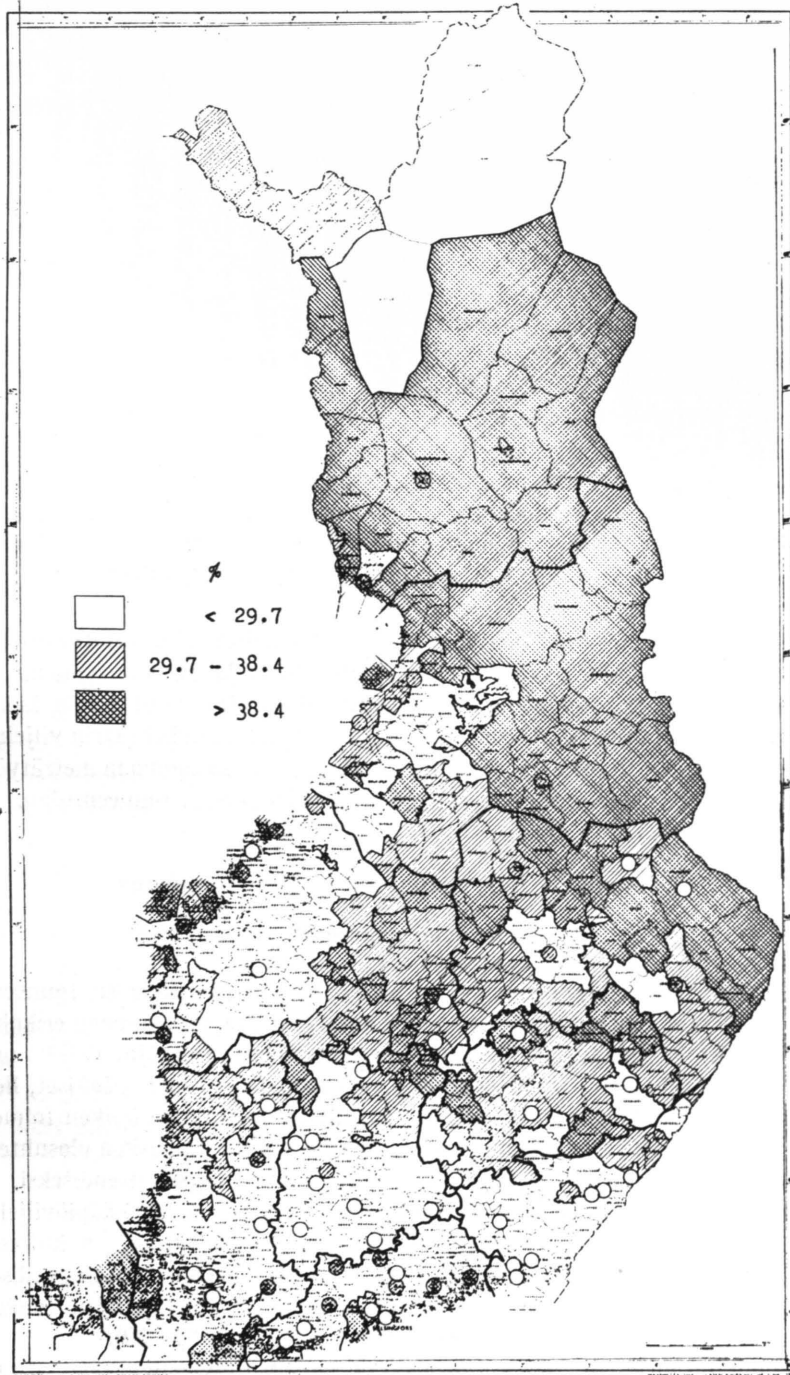
Vaikka edellä esitettyihin lukuihin sisältyvät sellaiset »ei asuntotilavaltaiset» kunnat kuin Alatornio, Karunki, Kemin mlk., Simo ja Tervola, voidaan tätä taustaa vasten pitää ilmeisenä, ettei maatilatalous ole voinut Lapin läänissä toistaiseksi tarjota riittävästi työtilaisuuksia edes yli 2 peltohehtaarin viljelmien omistajille, vaan että siellä vieraasta metsätaloudesta, nimenomaan metsätyöstä, saatava tulo on muodostanut pientilaväestön pääasiallisen toimeentulon.

32. Asuntoviljelytilojen suhteellinen runsaus

321. Koko maan asuntoviljelytilat

Kääpiöviljelmien tarkoituksena on tyydyttää osa omistajiensa toimeentulosta. Kuitenkin voidaan huomata tiettyä eroavaisuutta nimenomaan erikoisten pientilaviljelmien mahdollisuuksissa tukea omistajiensa taloutta. Vaikka maan laatu ja viljelmän sijainti tuotteiden menekin kannalta olisivat edulliset, lienee vain harvoin mahdollista, että viljelijä perheineen voisi saada kaiken toimeentulonsa asuntoviljelytilalta. Sen sijaan asuntoviljelytila saattaa tällaisissa olosuhteissa muodostua puutarha- tai muun erikoisviljelyn kautta täysin itsenäiseksi. Itse asiassa silloin ei enää olekaan kysymyksessä tavanomainen kääpiöviljelmä. Puutarhaviljely, josta erikoisviljelyssä tavallisesti on kysymys, on kuitenkin ollut vielä vuonna 1950 varsin vähäistä eikä sen vuoksi ole katsottu tarpeelliseksi tässä erottaa tällaisia asuntoviljelytiloja muiden kääpiöviljelmien joukosta (RISTIMÄKI 1955, s. 29, Pientilatoimikunnan . . . 1957, s. 29—30).

Aiemmin on mainittu, että asutuslaissa on katsottu myös pysyvästi riittävät

Kuva 2. Asuntoviljelytilojen osuus viljelmien koko määrästä kaikissa kunnissa vuonna 1950.

sivuansiomahdollisuudet kääpiöviljelmien muodostamisen edellytykseksi. Useilla elinkeinoelämän aloilla on kausiluontoisia töitä, jotka sattuvat niille ajankohdille, jolloin maataloustyöt antavat tilaisuuden sivuansiotöissä käymiseen. Pientilan tuotteet saattavat silloin olla välttämättömiä paitsi perheen elantoon myös esimerkiksi sivuansiotöitä varten ylläpidettävän hevosen rehuiksi (Maankäyttölainsäädäntökomitean . . . 1950, s. 172). Tällöin on ilmeistä, ettei asuntotila voi tyydyttää esitettyjä tarpeita, vaan kysymyksessä on asuntoviljelytila.

Asutuslaissa on viitattu eräisiin elinkeinon aloihin, kuten metsätalouteen ja kalastukseen, jotka tarjoavat nimenomaan asuntoviljelytilaväestölle sopivia työtilaisuuksia (Maankäyttölainsäädäntökomitean . . . 1950, s. 172). Ei liene epäilystäkään, etteivätkö asuntoviljelytilat olisi tarkoituksenmukaisia, jos ansiomahdollisuudet mainittujen elinkeinojen puolesta ovat edulliset. Erityisesti on myös korostettava, että asuntoviljelytilat antavat varsin merkittävän sosiaalisen turvan kausiluontoista työtä suorittavalle väestölle (RISTIMÄKI 1955, s. 30—34).

Kuvassa 2 on merkitty ne kunnat, joissa asuntoviljelytilojen osuus kunnan viljelmien lukumäärästä ylitti asuntoviljelytilojen koko maata koskevan osuuden kaikkien viljelmien lukumäärästä (vinoviihoitus), joka vuonna 1950 oli 29.7 %. Samoin kuin asuntotiloista niin on asuntoviljelytiloistakin tuotu esille 100 kuntaa, joissa asuntoviljelytilojen yleisyyttä osoittava sadannes oli sanottuna vuonna korkein koko maassa (ruutuviihoitus). Jos kunnan asuntoviljelytilojen osuus oli 38.5 % tai siitä yli, niin se kuului viimeksi mainittuun joukkoon.

Asuntoviljelytilojen osuus kunnan viljelmien lukumäärästä oli suuri asutuskeskuksissa, Itä- ja Pohjois-Suomessa sekä eräissä osissa rannikkoseutua ja Sisä-Suomea (kuva 2). Mainittu tilaluokka ei ole kuitenkaan siinä määrin keskittynyt asutuskeskuksiin kuin asuntotilat. Vuonna 1950 oli kaupungeista 18 ja kauppaloista 20 sellaisia, joissa asuntoviljelytilojen osuus kunnan viljelmien lukumäärästä oli alle 29.7 %. Sen sijaan ainoastaan 11 kaupungissa ja 8 kauppalaassa asuntotilojen osuus alitti niiden koko maata koskevan osuuden 22.1 %. Huomattakoon kuitenkin, että asuntoviljelytilojen lukumäärä oli silti asutuskeskuksissakin hieman suurempi kuin asuntotilojen.

Saaristokuntia sekä Hangon ja Vaasan ympäristöjä lukuunottamatta asuntoviljelytilat eivät olleet rannikkoseudulla läheskään niin yleisiä kuin asuntotilat. Sen sijaan sisämaassa Jyväskylän lähistön vedenjakajaseutujen kunnat sekä miltei koko Itä- ja Pohjois-Suomi olivat erityisen asuntoviljelytilavaltaisia.

Maaseudun työvoiman tutkimusten mukaan teki yli 10 peltotehtaarin viljelmien miehistä yli 40 % ainakin jonkin verran tilansa ulkopuolella ansiotöitä (RISTIMÄKI 1955, s. 34). Tämä viittaa siihen, että asuntoviljelytilaväestön toimeentulo täytyy olla ratkaisevasti riippuvainen sivuansioista. Maaseutuun verrattuna edustaa asutuskeskus monine työtilaisuuksineen kokonaisuudessaan varsin pysyviä sivuansiomahdollisuuksia sekä edullisia olosuhteita erikoismaatalouden harjoittamiselle. Tältä pohjalta asutuskeskusten ympäristöjä on yleensä pidettävä edullisina asuntoviljelytilamuotoa oleville viljelmille.

322. Maaseudun asuntoviljelytilat

Koska edellä on todettu asutuskeskusten edullinen vaikutus punnittaessa asuntoviljelytilojen muodostamisen edellytyksiä, oli huomio kohdistettava erikseen maaseutuun ja tarkasteltava ovatko olosuhteet siellä ehkä toisenlaiset. Taulukossa 7 on jaettu kunnat ryhmiin, kaupunkoja ja kauppaloita sekä Ahvenanmaata lukuunottamatta, joissa maaseudun asuntoviljelytilojen osuus kunnan viljelmien luvusta ylitti vuonna 1950 vastaavan osuuden koko maan viljelmien luvusta eli 28.9 % sekä 100 kuntaa, joissa mainittu asuntoviljelytilojen osuus oli suurin koko maaseudulla. Kunnat, joissa asuntoviljelytilojen osuus oli yli 36.5 %, kuuluivat viimeksi mainittujen joukkoon.

Taulukko 7. Asuntoviljelytilojen yleisyys lääneissä asutuskeskuksia lukuunottamatta vuonna 1950.

Lääni	Kuntia, joissa asuntoviljelytiloja oli kunnan viljelmien lukumäärästä						Yht. kpl
	yli 36.5 %		28.9—36.5 %		alle 28.9 %		
	kpl	%	kpl	%	kpl	%	
Uudenmaan	1	3.0	3	8.8	30	88.2	34
Turun ja Porin	3	2.8	23	21.3	82	75.9	108
Hämeen	7	12.5	9	16.1	40	71.4	56
Kymen	1	3.6	4	14.3	23	82.1	28
Mikkelin	11	37.9	14	48.3	4	13.8	29
Kuopion	21	44.7	18	38.3	8	17.0	47
Vaasan	15	16.3	23	25.0	54	58.7	92
Oulun	25	46.3	14	25.9	15	27.8	54
Lapin	16	76.2	2	9.5	3	14.3	21
	100		110		259		469

Lähde: Yleinen maatalouslaskenta . . . 1954.

Asuntotiloja oli vähän maan varsinaisilla maanviljelyalueilla Suomenlahden ja Pohjanlahden rannikkoseuduilla. Samoin on laita asuntoviljelytilojen. Eryteisesti ensiksi mainitulla seudulla asuntoviljelytilat eivät ole olleet lainkaan yleisiä. Sen sijaan Keski-Suomen eteläosa sekä maan itä- ja pohjois-osa olivat asuntoviljelytilavaltaisia.

Uudenmaan ja Kymen lääneissä oli vuonna 1950 ainoastaan 1 kunta kummasakin, Kirkkonummi ja Simpele, joissa asuntoviljelytiloja oli runsaasti. Edellisessä Helsingin läheisyys ja jälkimmäisessä teollisuus ovat todennäköisesti välillisesti vaikuttaneet maataloustuotteiden menekin ja tarjolla olevien työtilaisuuksien kautta asuntoviljelytilojen runsauteen.

Kirkkonummen väestöstä oli ainoastaan 39.5 % maatilataloudenväestöä ja 21.1 % teollisuusväestöä. Kaupasta ja liikenteestä siellä sai toimeentulonsa 11.9 % ja palveluksista 10.1 % asukkaista. Helsingin läheisyys lienee tehnyt

myös puutarhaviljelyn otolliseksi. Ammatissa toimivista piti näet 6.4 % puutarhaviljelyä varsinaisena ammattinaan. Simpeleellä lukeutui peräti 42.7 % teollisuusväestöön ja vain 34.4 % maatilatalouden väestöön.

Väestön kuuluminen muun elinkeinon kuin maatilatalouden harjoittajiin niinkin suuressa määrin kuin Kirkkonummella ja Simpeleellä osoittaa, että näissä kunnissa myös asuntoviljelytilaväestöllä on ilmeisesti ollut monia mahdollisuuksia sopivien sivuansiotulojen hankkimiseen.

Turun ja Porin läänissä kuului ainoastaan 3 saaristokuntaa sadan asuntoviljelytilavaltaisimman maaseutukunnan joukkoon, nimittäin Hiittinen, Houtskari ja Iniö. Näissä, kuten saaristokunnissa yleensäkin, asettanee viljelykelpoisen maan ala tietyt rajoituksensa tilakoolle. Toisaalta saaristossa kalastuselinkeino saattaa turvata asuntoviljelytilojen väestölle riittävän sivuansion. Mainittujen tekijöiden vaikutusta voitaneen pitää aina saaristokunnissa vallitsevina. Sen vuoksi puheena olevat kunnat ovat tässä selvityksessä jääneet taka-alalle.

Hämeen läänissä Jämsänkoski on tyypillinen teollisuuskuunta. Sen asukkaista lukeutui vuonna 1950 teollisuus- ja käsityöväestöön 63.2 %. Ainoastaan 13.9 % kuului maatalousväestöön. Väestön rakennetta on syytä tarkastaa edellistä tarkemmin Jämsän, Korpilahden, Koskenpään, Kuoreveden, Kurun ja Längelmäen kunnissa.

Edellä luetellut kunnat muodostavat osan siitä verrattain yhtenäisestä kuntaryhmästä, joka jatkuu Keski-Suomen eteläosassa ja edelleen Mikkelin läänin länsiosassa. Eryteisesti on syytä panna merkille, että näistä kunnista kuului Hämeen läänissä vain Jämsänkoski sadan asuntotilavaltaisimman kunnan joukkoon. Vuoden 1950 yleisen väestönlaskennan perusteella jakaantui mainittujen kuntien väestö seuraavasti:

	Jämsä %	Korpi- lahti %	Kosken- pää %	Kuore- vesi %	Kuru %	Längel- mäki %
Maa- ja metsätalous . .	58.0	69.1	77.9	50.9	67.8	61.8
Teollisuus ja käsityö . .	21.3	13.0	10.2	32.7	14.4	21.2
Kauppa	4.6	3.1	2.3	2.9	2.5	2.5
Liikenne	3.3	1.7	1.8	1.6	3.6	3.2
Palvelukset	5.7	4.4	3.2	5.7	5.3	4.3
Muu toimiala	7.1	7.8	5.5	6.2	6.6	7.2
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Jämsässä ja Kuorevedellä teollisuus on saavuttanut huomattavat mittasuhteet, edellisessä metsäteollisuus ja jälkimmäisessä koneteollisuus. Jämsässä oli vuonna 1950 Seppolan taajaväkisessä yhdyskunnassa 19.8 % kunnan väestöstä. Kuorevedellä taas tehdasyhdyskuunta käsitti 30.3 % kunnan väestöstä. Tätä taustaa vasten on ilmeistä, että kummassakin kunnassa vallitsi otolliset olosuhteet asuntoviljelytiloille.

Sen sijaan Längelmäen teollisuus- ja käsityöväestöstä suurin osa eli 15.1 %

oli rakennustoiminnasta toimeentulonsa saavia ja vain 6.1 % kenkä-, asuste-, ompelu-, ym. käsityö- ja teollisuusväestöä. Längelmäki on siis itse asiassa erityisen vähän teollistunut. Niin Längelmäki kuin Korpilahti, Koskenpää ja Kuru ovat varsin yksipuolisesti maa- ja metsätalouspitäjiä. Niiden ammatissa toimiva maa- ja metsätalousväestö jakaantui vuonna 1950 seuraavasti (vertailua varten on ilmoitettu yli 2 peltohehtaarin viljelmien lukumäärä):

	Maatilatalous		Metsätalous		Asunto- viljely- tiloja kpl	Yli 5 pelto- hehtaarin viljelmiä kpl
	henkeä	%	henkeä	%		
Korpilahti	2 322	61.2	532	14.0	409	359
Koskenpää	849	63.9	254	19.1	174	126
Kuru	1 306	51.6	540	21.3	247	185
Längelmäki	1 450	59.2	279	11.4	229	260

On todennäköistä, että yli 5 peltohehtaarin viljelmät voivat antaa omistajilleen pääasiallisen toimeentulon, kun taas kääpiöviljelmien väestö on ratkaisevasti riippuvainen sivuansioista (Maatalousväestön . . . 1957, s. 16—17). Metsätaloudessa toimivien lukumäärä esitettyjen viljelmänsuuruusluokkien lukuihin nähden osoittaa, että asuntotila- ja asuntoviljelytilaväestön tilan ulkopuolelta saatava toimeentulo mainituissa kunnissa on ilmeisesti ollut riippuvainen pääasiassa metsätaloudessa tarjolla olevista töistä.

Yleisesti voidaan huomata, että Mikkelin lääni oli asuntoviljelytilavaltaista. Jo aiemmin on havaittu läänin asuntotilojen runsaus. Vain Anttolassa, Ristiinassa, Sysmässä ja Säämingissä oli asuntoviljelytilojen osuus alle vastaavan koko maata käsittävän osuuden. Sen sijaan Mikkelin läänissä kuului vuonna 1950 maan sadan asuntoviljelytilavaltaisimman kunnan joukkoon 11 kuntaa. Mikään näistä kunnista ei sijaitse huomattavan asutuskeskuksen tai teollisuusseudun välittömässä ympäristössä. Sen tähden on syytä tarkastaa niissä asuvan väestön elinkeinoja nimenomaan maa- ja metsätalouden kannalta. On näet todennäköistä, että maanviljely ja metsätyöt ovat muodostaneet kysymyksessä olevissa kunnissa väestön pääasiallisimman tulolähteen. Ammatissa toimivat sekä heidän perheenjäsenensä jakaantuivat vuoden 1950 yleisen väestönlaskennan mukaan:

Asetelmasta saa käsityksen, että metsätalous on ollut se elinkeino, josta edellä olevien kuntien pientilaväestö on saanut huomattavan osan toimeentulostaan. Jo aiemmin on todettu, että metsätalouden tarjoamat työt ovat sopivia suoritettaviksi nimenomaan pienmaatilatalouden harjoittamisen ohella. Tässä mielessä lueltujen kuntien asuntoviljelytilat saattavat olla tarkoitustaan vastaavia, mikäli niiden ympäristössä on vuosittain tarjolla riittävästi metsätöitä.

Joutsassa ja Pertunmaalla on verrattain runsaasti kääpiöviljelmiä. Jo aiemmin on todettu miten välttämättömiä sivuansiotulot ovat nimenomaan sanotun tilaluokan asujamistolle. Metsätaloudenväestön määrästä päätellen ei näissä

	Maatila- talous %	Metsä- talous %	Teollisuus ja käsityö %	Muu toimiala %	Koko väestö henkeä
Enonkoski	54.5	20.8	11.3	13.4	3 455
Heinävesi	45.3	26.6	10.0	18.1	10 174
Joutsa	57.1	13.2	10.3	19.4	5 883
Jäppilä	56.8	22.4	9.7	11.1	3 195
Kangaslampi	55.0	19.7	11.5	13.8	3 168
Kangasniemi	58.7	16.1	9.8	15.4	10 735
Leivonmäki	53.3	24.9	8.6	14.1	2 657
Pertunmaa	71.2	9.2	6.4	13.2	4 659
Pieksämäen mlk.	51.2	13.8	15.0	20.0	8 125
Puumala	59.9	19.2	8.8	13.0	6 291
Savonranta	46.6	26.0	12.1	15.3	3 641

kunnissa ehkä olekaan vuosittain metsätöitä siinä laajuudessa mitä niiden kääpiöviljelmien väestön määrä edellyttäisi (vrt. RISTIMÄKI — VÄÄNÄNEN — HEIKINHEIMO 1956, s. 66). Kun muitakin sivuansiolähteiksi sopivia elinkeinoja harjoitetaan varsin vaatimattomassa mitassa, voidaan edellä olevan nojalla pitää ilmeisenä, että Joutsassa ja Pertunmaalla on olemassa tietty epäsuhte tarjolla olevien sivuansiomahdollisuuksien ja toisaalta asuntoviljelytilaväestön määrän välillä.

Asetelma viittaa samanlaisiin olosuhteisiin Pieksämäen maalaiskunnassa. Näin ei kuitenkaan tarvitse olla. Ensiksikin asutuskeskuksena Pieksämäen kauppa tarjoaa monia mahdollisuuksia turvataksaan ympäristönsä asuntoviljelytilojen väestölle riittävän sivuansion. Toiseksi kunnan alueella on omaakin teollisuutta, josta koneteollisuusväestö edusti 5.3 % koko väestön määrästä.

Vain ani harvoissa Kuopion läänin keskiosan kunnissa asuntoviljelytilojen osuus oli alle niiden osuuden koko maassa. Yhdessä Lapin ja Oulun läänien kanssa se muodosti laajan ja yhtenäisen maamme asuntoviljelytilavaltaisimman alueen.

Asuntotilojen yhteydessä kävi esille, ettei Kuopion läänin asutuskeskuksilla ole mainittavaa vaikutusta ympäristökuntien asuntotilojen runsauteen. Samoin on todennäköisesti laita asuntoviljelytilojen suhteen. Tätä käsitystä vahvistaa havainto, että suurimman asutuskeskuksen, Kuopion, lähiseudun kunnat olivat nimenomaan läänin ainoita »ei-asuntoviljelytilavaltaisia» kuntia. Toisaalta ei voitane kieltää, etteivätkö pienetkin asutus- ja teollisuuskeskukset vaikuttaisi edullisesti monien ympäristönsä asuntoviljelytilaväestön toimeentuloon, mutta niiden huomattavaan runsauteen sanotuilla keskuksilla tuskin on osuutta.

Asuntotilojen sijaintia tarkasteltaessa esitettiin tietoja Kuopion läänin asuntoviljelytilavaltaisimpien kuntien väestön ammattialoista. Näistä kunnista kuului 9 myös asuntoviljelytilavaltaisimpien joukkoon, nimittäin: Eno, Ilomantsi, Juuka, Kontiolahti, Pielisjärvi, Rautavaara, Tuupovaara, Varpaisjärvi ja

Värtsilä. Näiden lisäksi läänissä on 12 kuntaa, joissa on runsaasti asuntoviljelytiloja. Viimeksi mainittujen väestö lukeutui vuonna 1950 seuraaviin ammattiryihin:

	Maatila- talous %	Metsä- talous %	Teollisuus ja käsityö %	Muu toimiala %	Koko väestö henkeä
Kaavi	57.2	20.3	7.7	14.8	7 415
Keitele	59.8	19.2	7.2	13.8	4 692
Kesälahti	65.0	14.3	6.8	13.9	4 341
Kitee	67.8	8.6	9.0	14.6	12 398
Kiuruvesi	61.2	12.6	10.9	15.3	15 801
Nilsä	58.4	14.6	10.7	16.3	9 325
Pielavesi	60.3	18.1	9.2	12.4	12 327
Polvijärvi	58.1	17.6	9.1	15.2	10 099
Sonkajärvi	51.0	23.0	7.1	18.9	10 712
Tohmajärvi	48.1	9.6	20.2	22.1	9 288
Valtimo	53.5	22.2	9.3	15.0	6 314
Vesanto	58.2	21.2	6.7	13.9	5 316
Aiemmin mainitut 9 kuntaa mukaanlukien					194 540

Tohmajärveä lukuunottamatta metsätaloudella on luetelluissa kunnissa hyvin suuri merkitys. Maaseudun miestyövoiman arkiajan käyttötutkimus osoitti, että puheena olevissa kunnissa metsätalouden työpanos oli vuonna 1950 keskimäärin 22.9 % (koko maassa 15.3 %) miestyövoiman arkiajan käytöstä (RISTIMÄKI — VÄÄNÄNEN — HEIKINHEIMO 1956, s. 67). Seudut ovatkin metsärikkaita. Niinpä siellä oli vuoden 1950 yleisen väestönlaskennan ja maatalouslaskennan mukaan metsämaata 8.7 ha henkeä kohti, kun vastaava ala Turun ja Porin läänissä oli 2.1 ha sekä Uudenmaan läänissä 0.8 ha.

Asetelma osoittaa, että metsätalous on ollut suuressa osassa Kuopion läänin kääpiöviljelmäväestön pääasiallinen oman tilan ulkopuolelta saatavan toimeentulon lähde. Mikäli työtilaisuuksia on ollut riittävästi, on asuntoviljelytilojen väestön toimeentulo epäilemättä ollut tyydyttävä, ainakin välttävä. Olosuhteet eivät kuitenkaan liene olleet näin edulliset. Puheena olevissa kunnissa kului näet vuonna 1950 miestyövoiman arkiajasta työttömyys- ja loppo-aikaan keskimäärin 6.9 % (koko maassa 4.7 %) (RISTIMÄKI — VÄÄNÄNEN — HEIKINHEIMO 1956, s. 67).

Vaasan läänissä asuntoviljelytilojen suhteellisen runsauden puolesta voidaan erottaa kolme erilaista seutua siirryttäessä rannikolta sisämaahan. Rannikko-seudun asuntoviljelytilavaltaisista kunnista 4 oli saaristokuntaa ja vain 1 mantereella. Pohjanmaan alueella oli maan muihin osiin nähden erityisen vähän asuntoviljelytiloja. Sitä vastoin läänin itäosan kaikissa kunnissa oli kysymyksessä olevaa tilakokoa runsaammin kuin maassa keskimäärin. Kunnat, jotka läänin tässä osassa kuuluivat sadan asuntoviljelytilavaltaisimman joukkoon maassa, muodostavat 4 erillistä ryhmää. Jyväskylän seutu kuuluu Hämeen ja

Mikkelin lääneihin ulottuvaan yhtenäiseen alueeseen. Lisäksi erotetaan Pihlajaveden — Virtain seutu, Pylkönmäen — Soinin seutu sekä Kinnulan — Kivijärven — Pihtiputaan seutu.

Asuntoviljelytiloja oli Vaasan läänin itäosassa suhteellisesti runsaammin kuin asuntotiloja, sillä vain Kivijärvi, Multia ja Pihlajavesi kuuluivat sadan asuntotilavaltaisimman joukkoon koko maassa.

Edellä mainittujen neljän seudun ammatissa toimivat sekä heidän perheensä saivat vuonna 1950 toimeentulonsa seuraavista elinkeinoista:

	Maatila- talous %	Metsä- talous %	Teollisuus ja käsityö %	Muu toimiala %	Koko väestö henkeä
Jyväskylän mlk	17.2	5.0	51.3	26.5	19 698
Kinnula	58.6	23.0	6.2	11.3	2 938
Kivijärvi	44.3	29.0	7.3	19.4	2 787
Petäjävesi	50.4	11.9	20.0	17.7	5 732
Pihlajavesi	45.1	17.2	15.0	22.7	2 328
Pihtipudas	55.9	18.9	10.3	14.9	7 559
Pylkönmäki	51.6	23.5	7.1	17.8	2 550
Soini	64.2	15.2	6.6	14.0	4 253
Uurainen	58.9	15.6	9.7	15.8	3 477
Virrat	49.2	13.3	18.2	19.3	12 140

Koska Jyväskylän kaupunki sekä Vaajakosken tehdasyhdyskunta luovat jo sinänsä ympäristönsä asuntoviljelytiloille edulliset olosuhteet, ei Jyväskylän maalaiskuntaan ole tässä syytä sen enempää puuttua. Petäjävedelläkin sekä Virroilla teollisuus on tarjonnut verraten runsaasti työtilaisuuksia. Metsätaloudella on silti suuri merkitys, sillä niiden miestyövoiman metsätalouden työpanos oli vuonna 1950 noin 19.8 % arkiajan käytöstä (RISTIMÄKI — VÄÄNÄNEN — HEIKINHEIMO 1956, s. 68—69). Asetelman muissakin kunnissa metsätalousväestön osuus oli korkea, keskimäärin 20.5 %, joka viittaa näiden seutujen metsätalouden ratkaisevaan merkitykseen väestön toimeentulossa.

Oulun läänissä oli ainoastaan 15 kuntaa, Oulu-, Siika- ja Kalajoen ympäristöt, joissa asuntoviljelytilojen lukumäärän osuus oli alle vastaavan osuuden koko maassa. Sen sijaan läänin itäosan kunnissa lukeutui vuonna 1950 metsätalousväestöön 22.4 % ja miestyövoiman arkiajan käytöstä oli metsätalouden työpanos 25.0 %. Työtilaisuuksia ei kuitenkaan ole ollut riittävästi, sillä miestyövoiman arkiajasta kului tuona aikana 7.4 % työttömyys- ja loppo-aikaan (RISTIMÄKI — VÄÄNÄNEN — HEIKINHEIMO 1956 s. 69). Olosuhteita läänin itäosassa ei näin ollen voida pitää mitenkään edullisina asuntoviljelytilaväestölle, vaan vielä vähemmän asuntotilaväestölle.

Läänin muiden asuntoviljelytilavaltaiten kuntien väestö jakaantui vuonna 1950 harjoittamansa elinkeinon puolesta seuraavasti (Hailuotoa saaristokuntana ja Iitä asuntotilojen yhteydessä esille tulleet ei ole otettu huomioon):

	Maatila- talous %	Metsä- talous %	Teollisuus ja käsityö %	Muu toimiala %	Koko väestö henkeä
Haapavesi	61.4	13.5	7.0	17.2	8 453
Kiiminki	59.8	13.5	12.3	14.4	2 651
Kuivaniemi	62.3	13.1	8.8	15.8	3 633
Merijärvi	72.5	9.8	10.2	7.5	2 542
Pyhäjärvi	52.7	17.5	12.6	17.2	8 910
Pyhäntä	67.6	19.0	4.9	8.5	2 074
Saloinen	44.6	6.8	30.0	18.6	3 029
Utajärvi	43.9	12.4	29.3	14.4	8 325
Vaala	59.5	8.6	9.7	22.2	4 792
Vuolijoki	65.2	14.7	9.7	10.4	2 876
Yli-Ii	65.1	23.0	4.4	7.5	3 271
Ylikiiminki	57.5	25.3	7.3	9.9	3 649

Saloisissa ja Utajärvellä oli teollisuus- ja käsityöväestöä runsaasti. Edellisessä sai kone-teollisuudesta toimeentulonsa 11.9 % ja jälkimmäisessä rakennusteollisuudesta 20.4 % asukkaista. Näiden kuntien olosuhteita on asetelman perusteella pidettävä asuntoviljelytiloille verraten edullisina. Negatiivisena tekijänä on kuitenkin mainittava Utajärvellä käynnissä olevien rakennustöiden lyhytaikaisuus, jossa Jylhämän voimalaitosrakennustöistä sai toimeentulonsa 16.1 % kunnan asukkaista.

Metsätalouden tarjoamat työtilaisuudet ovat olleet todennäköisesti Pyhäjärvellä, Pyhäntällä, Yli-Iissä sekä Ylikiimingissä pientiläväestön pääasiallinen toimeentulon lähde. Sen sijaan asetelman muissa kunnissa (Haapavesi, Kiiminki, Kuivaniemi, Merijärvi, Vaala ja Vuolijoki) oli maatilatalousväestöä keskimäärin 63.5 %, metsätalousväestöä vain 12.2 % sekä teollisuus- ja käsityöväestöä 9.8 %. Samaan aikaan niissä oli yli 5 peltohehtaarin viljelmiä 1566 kpl ja asuntoviljelytiloja 1 620 kpl eli yhteensä 3 186 kpl. Ammatissa toimivista oli maatilatalouden yrittäjiä 3 122 henkeä, joka on viljelytilojen määrään nähden sangen paljon.

Koska lähes puolet vielä yli 10 peltohehtaarin viljelmien omistajista kävi vuonna 1950 sivuansiotöissä (RISTIMÄKI 1955, s. 34), on edellä olevien lukujen valossa selvää, että ainakin pienviljelijäväestön talous mainituissa kunnissa kaippaa välttämättä ansiotöitä oman maatalouden ulkopuolelta. Asetelmasta käy kuitenkin esille, etteivät väestön sivuansiomahdollisuudet ole olleet kovinkaan edulliset. Tähän viittaa myös työttömyys- ja luppoajan osuus miestyövoiman arkiajan käytöstä, joka oli suurimpia koko maassa, keskimäärin 12.0 % (koko maassa 4.7 %).

Edellä olevan nojalla ei voitane tulla muuhun käsitykseen kuin, että puheena olevan seudun asuntoviljelytilojen lukumäärän ja tarjolla olevien sivuansiomahdollisuuksien välillä vallitsi ilmeinen epäsuhde.

Jo asuntotilojen yhteydessä todettiin, että Lapin läänissä metsätalous oli antanut asuntotiläväestölle pääasiallisen toimeentulon. Näin on laita myös

asuntoviljelytiläväestön toimeentulon. Metsätalouden työpanoksen osuus 20.6 % läänin miestyövoiman arkiajan käytöstä osoittaa metsätalouden merkityksen maamme pohjoisosan koko pienviljelijäväestölle (RISTIMÄKI — VÄÄNÄNEN — HEIKINHEIMO 1956, s. 69).

Vaikka Lapin läänissä on runsaasti asuntoviljelytiloja, ne eivät silti ole olleet yleisiä pohjoisissa kunnissa. On kuitenkin syytä muistaa, että viljelmien luokittelu on tehty peltoalan mukaan, jolloin tilojen koko pinta-ala ei ole tullut esille. Lapin epäedulliset ilmasto-olosuhteet tekevät maanviljelyn yleensäkin siellä epävarmaksi. Puheena olevalla seudulla oli vuonna 1950 maa- ja metsätalousväestöä sekä viljelmiä:

	Inari	Kittilä	Utsjoki	Yhteensä
Viljelmiä kaikkiaan	180	679	75	933
Viljelytiloja	18	28	—	46
Asuntoviljelytiloja	44	156	8	208
Asuntotiloja	118	494	67	679
Maa- ja metsätalousväestöä henkeä	2 377	5 077	679	8 133
Maatilatalousväestöä	545	3 343	339	4 227
Metsätalousväestöä	460	1 614	17	2 091
Metsästys- ja kalastusv.	408	9	176	593
Porotalousväestöä	964	111	147	1 222
Asukkaita kaikkiaan	4 913	6 963	980	12 856

Viljelmien lukumäärä maa- ja metsätalousväestön määrään nähden on niin pieni, että maan pohjoisimmassa osassa viljelijät todennäköisesti ovat joutuneet hankkimaan pääosan toimeentulostaan muista elinkeinoista kuin maanviljelystä. Nimenomaan metsästys, kalastus sekä porotalous Inarissa ja Utsjoella ovat antaneet toimeentulon huomattavalle osalle väestöä (28.1 %). Kittilän asukkaiden toimeentulo lienee pääasiassa lähtöisin metsätalouden tarjoamasta työstä.

4. Kääpiöviljelmien metsäalat

41. Metsä viljelmän osana

Maatilatalouden tarkoituksenmukaiseen harjoittamiseen katsotaan maasamme yleensä olevan edellytykset vasta siinä tapauksessa, kun tilan talouden turvana on riittävästi metsää. »Yleensä täytyy myöntää, että maanviljely Suomessa on taloudellisessa suhteessa siinä määrässä metsistä riippuvainen, ettei se ilman tätä luonnonrikkautta voisi pysyä voimassa eikä kehittyä» (BLOMQVIST 1897, s. 67—68).

Metsätalouden osuus maatilatalouden tuotosta on taloudellisten olojen kehityksessä käynyt yhä huomattavammaksi. Pienviljelyskomitean toimesta vuonna 1938 suoritettujen tutkimusten mukaan metsätalouden osuus on ollut 17 % — 20 % maatilatalouden kokonaistuloista (Maankäyttölainsäädäntökomitean . . . 1950, s. 155—158). Kun tilan väestön toimeentulo riippuu siis myös sekä maataloudesta että metsätaloudesta saatavista tuloista, tekee riittämätön metsäala helposti viljelijän taloudellisen aseman kestävämmäksi (Vuoden 1944 . . . 1945, s. 71—72, Maankäyttölainsäädäntökomitean . . . 1950, s. 155—156, LILJA 1956, s. 1—3).

Pienmetsänomistajalla, jonka taloudellinen asema on turvattu, lienee itse asiassa hyvät edellytykset voimaperäisen ja kestävänsä metsätalouden harjoittamiseen. Perheen koko työvoimaa voidaan tehokkaasti käyttää hyväksi maatalouden harjoittamisen ohella. Monet metsätaloustyöt ovat sopivia myös nuorison suoritettaviksi (Maankäyttölainsäädäntökomitean . . . 1950, s. 156).

Toisaalta on kuitenkin todettava, että kääpiöviljelmän perustaminen nojautuu joko erikoismaatalouden harjoittamiseen tai pysyvästi riittäviin tilan ulkopuolelta saataviin ansiotuloihin, jolloin metsämaan antamisella niihin ei ole samaa merkitystä kuin sillä on viljelytiloilla (Vuoden 1944 . . . 1945, s. 75). Tästä huolimatta asuntoviljelytiloille on yleensä katsottu tarpeelliseksi antaa kotitarvemetsää.

Epäedullisissa olosuhteissa katsotaan tilan vuosittaiseksi kotitarvepuun määräksi noin 75 kiintokuutiometriä (Asutustoiminta . . . 1933, s. 234). Vaikka kotitarvepuun käyttö olisi paljon pienempi kuin mainittu kuutiomäärä, on joka tapauksessa selvää, että tilan sanotun tarvepuun jatkuva kulutus edellyttää varsin huomattavaa metsäalaa. Kääpiöviljelmien metsäalat ovat kuitenkin

pieniä, jopa niin pieniä, ettei suurimmalla osalla voi olla puhuttakaan kaiken kotitarvepuun hankkimisesta omasta metsästä. Metsää kuului vuonna 1950 eri lääneissä keskimäärin tilaa kohden seuraavasti:

Taulukko 8. Kääpiöviljelmien metsäalat keskimäärin tilaa kohden vuonna 1950, lääneittäin.

Lääni	Tilan metsäala keskimäärin, ha					
	asuntotilat		asuntoviljelytilat		kääpiöviljelmät	
	koko maa	maaseutu	koko maa	maaseutu	koko maa	maaseutu
Uudenmaan	1	1	8	8	4	5
Turun ja Porin	2	2	10	10	6	6
Ahvenanmaan	4	4	21	21	11	11
Hämeen	3	3	15	15	9	9
Kymen	3	4	18	18	12	12
Mikkelin	6	6	26	26	18	18
Kuopion	8	9	26	26	19	19
Vaasan	5	5	17	17	12	12
Oulun	18	18	39	40	31	31
Lapin	41	42	74	74	60	60
Koko maa	8	9	24	25	17	18

Lähde: Yleinen maatalouslaskenta . . . 1954.

Puuston keskikasvu kasvullisen metsämaan hehtaaria kohden oli vuosina 1951—1953 suoritettujen valtakunnan metsien III inventoinnin mukaan maan eteläpuoliskossa keskimäärin 3.4 m³ kiintomittaa kuoretonta puuta, maan pohjoispuoliskossa 1.3 m³ ja koko maassa 2.5 m³ (ILVESSALO 1956, s. 114). Tätä taustaa vastaan voidaan päätellä kuinka kääpiöviljelmien metsät voivat vain poikeustapauksissa yksin jatkuvast tyydyttää tilan käyttöpuun tarpeen.

Tästä huolimatta metsän merkitystä pienviljelijän taloudessa ei sovi vähöksyä. Edellä jo viitattiin, kuinka perheen työvoimaa voidaan sopivasti käyttää metsätaloustöihin. RISTIMÄEN suorittamien tutkimusten mukaan eri kokoisten maa-seudun pienviljelmien miesten oman työn panoksen osuus oli vuonna 1950 heidän arkiajan käytöstään (RISTIMÄKI 1955, s. 24):

	Viljelmien peltoala, ha		
	0.25—0.99	1—1.99	2—4.99
Omaan maatilatalouteen, siitä	33 %	41 %	56 %
— maanviljelyyn ja karjanhoitoon	19 »	24 »	37 »
— investointeihin	8 »	9 »	8 »
— metsätalouteen	6 »	8 »	11 »
Oman työn panos yhteensä	38 »	45 »	59 »
Omaan maatilatalouteen 21—50 pv/v	(32)	(18)	(8)
» » 21—150 «	80 »	67 »	40 »
» » 150+ »	20 »	33 »	60 »

LINDFORS (1937) arvioi, että intensiiviseksi kehitettynä metsätalous voi tarjota korkeintaan 2.5 työpäivää vuodessa hehtaaria kohden. PIHA on saanut 4.49, 2.78 ja 1.40 metsätyöpäivää hehtaaria kohden alle 10 ha ja 10—25 ha sekä kaikkien tilojen metsälöillä, tutkiessaan sekä vakinaisen että tilapäisen työvoiman keskimääräistä työpanosta kirjanpitotilojen metsätaloudessa vuosina 1925—1937 (PIHA 1954, s. 9, vrt. myös PELTTARI 1935, PIHKALA 1952, RISTIMÄKI 1955, s. 71). Pienillä tiloilla metsätyö on pääasiassa kotitarvepuun hankintaa, joka keruutyön luontoisena vaati paljon aikaa. Esimerkiksi miestyövoiman työpanos oman metsätalouden töihin 0.25—4.99 peltohehtaarin tiloilla oli vuonna 1950 yhteensä 5.5 milj. miespäivää, mistä 4.1 milj. miespäivää kotitarvepuun keruuta (RISTIMÄKI 1955, s. 28). Lisäksi pienviljelmillä on yleensä suhteellisen runsaasti työvoimaa, jonka metsätyötaito on useimmiten vasta kehityksessä. Kun kirjanpitotilojen talous on ilmeisesti intensiivisempää kuin maassa keskimäärin, osoittavat PIHAN saamat tulokset selvästi kuinka suurista työmääräistä voimaperäisessäkin pienmetsätaloudessa on korkeintaan kysymys.

Metsätaloudesta saadut rahatulot kirjanpitotiloilla ovat olleet vuosina 1951—1953 keskimäärin noin neljänneksen kaikista maatilatalouden rahatuloista (Maatalousväestön . . . 1957, s. 10). Myös pienillä tiloilla on suhde kutakuinkin sama. Jo vuosina 1924—1927 maatalouden puhdas tuotto oli 72 % ja metsätalouden 28 % alle 10 peltohehtaarin kirjanpitotiloilla (SAARI 1929, s. 56).

Kun investointiluontoiset menot mukaan luettuna maatalouden menot ovat olleet tuloihin nähden korkeat, jopa ne eräissä tapauksissa ylittäneetkin, on metsätalouden osuus maatilalta saadusta rahaylijäämästä muodostunut varsin merkittäväksi. Mm. vuosina 1934—1938 kirjanpitotilojen rahaylijäämästä oli keskimäärin koko maassa lähes puolet ja vuosina 1951—1953 noin 2/3 metsätaloudesta saatua (Maatalousväestön . . . 1957, s. 10).

Toisaalta on kuitenkin muistettava kääpiöviljelmien metsäalan vähyys. Kansantaloudellinen tulo (puhdas tuotto + yrittäjän työn arvo + maksetut palkat + verot) oli vuosina 1951—1953 alle 10 peltohehtaarin kirjanpitotilojen maataloudesta 42 331 mk muunnettua maatalousmaan hehtaaria kohden ja metsätaloudesta 4 090 mk metsähehtaaria kohden, siitä työtuloa 1 264 mk (Maatalousväestön . . . 1957, s. 12).

PIHA (1941, s. 276) toteaa: »Se taloudellinen tuki, minkä alle 25 ha metsälö tilalle keskimäärin voi antaa, on varsin vaatimaton. Sentään jo sekin, että kotitarvepuu tärkeältä osaltaan saadaan omasta metsästä, merkitsee huomattavaa helpotusta ja säästöä tilan taloudenpidossa, ja puutavaran myyntitulot, olkoon, että sellaisia on odotettavissa vain silloin tällöin, saattavat antaa hyvinkin kaivatun pohjan tai mahdollisuuden erilaisille taloudellisille toimenpiteille.» Pientilatoimikunta on tullut myös samaan tulokseen: »Oman metsätalouden merkitys on tukiviljelmillä yleensä suhteellisen vähäinen» (Pientilatoimikunnan . . . 1957, s. 86).

42. Kääpiöviljelmämetälöiden keskimääräisistä pinta-aloista maaseudulla

421. Asuntotilojen metsälöt

Maamme asuntotiloilla oli metsää vuoden 1950 yleisen maatalouslaskennan mukaan kaikkiaan 632 591 ha eli 5.9 % maatilametsälöiden koko alasta. Maanittuja tiloja oli tuona aikana kaikkiaan 74 134 kpl. Niiden metsälöiden ala on tällöin ollut keskimäärin 8 ha. Asutuskeskuksissa sijaitsevien asuntotilojen metsäala oli vain 1 876 ha, keskimäärin 1 ha tilaa kohden ja 0.3 % kysymyksessä olevan tilaluokan metsälöiden koko alasta.

Asuntotilojen metsälöiden alaa voidaan hyvällä syyllä pitää asutuskeskuksissa jo niin vähäisenä, ettei niissä metsällä ole sanottavaakaan merkitystä omistajiensa talouden pidossa. Tämän vuoksi jäljempänä on kiinnitetty huomio vain varsinaisen maaseudun asuntotiloihin. Ahvenanmaa on myös jätetty syrjään.

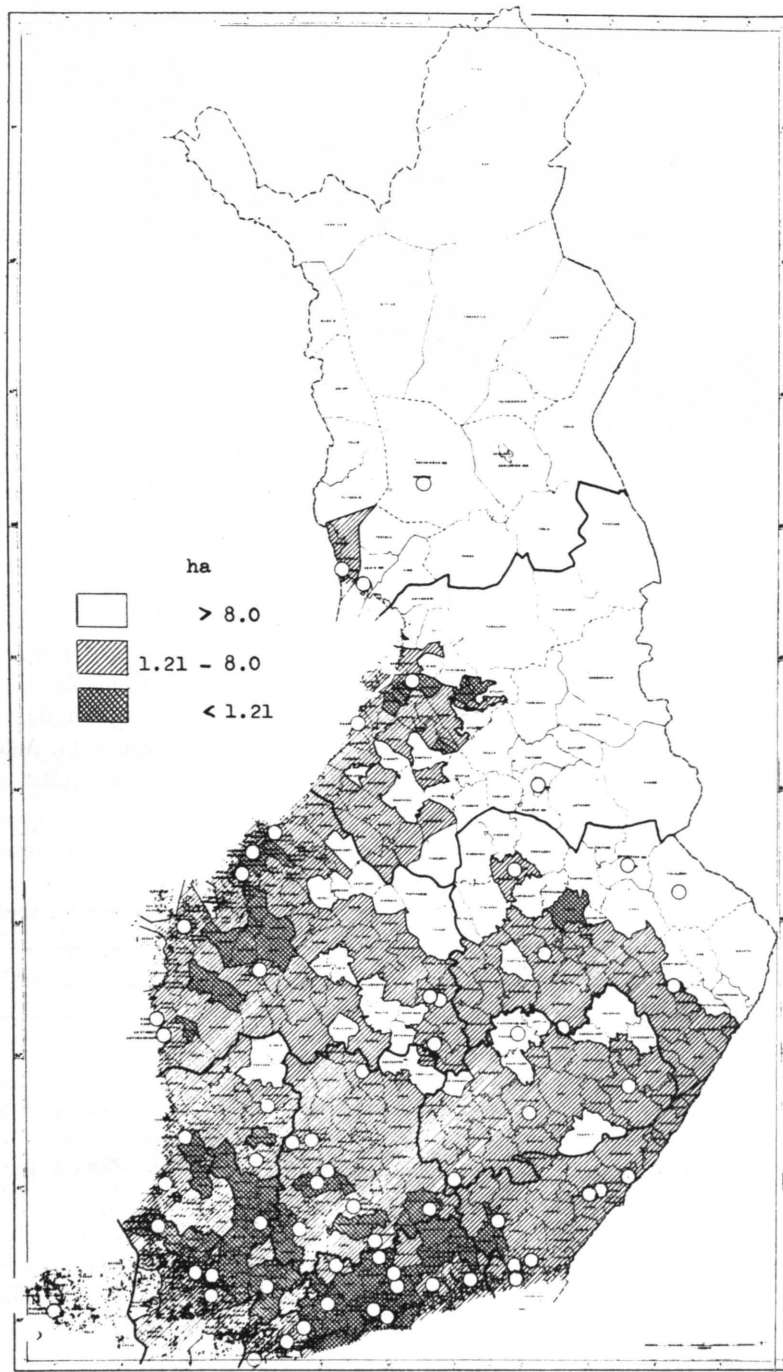
Metsän merkitys on luonnollisesti sitä suurempi mitä enemmän siitä saaduilla tuloilla voidaan tukea tilan taloutta. Tässä ei kuitenkaan ole syytä tarkastella niinkään viljelmien taloudellista hyvinvointia, vaan nimenomaan kääpiöviljelmien sijainnin sekä niiden väestön ansiomahdollisuuksien keskinäisiä suhteita. Silloin on ennen kaikkea kysymys siitä, onko kääpiöviljelmien sijainnilla vaikutusta niillä asuvan väestön yleensä heikkoon taloudelliseen asemaan. Maatila-metsälöiden osalta on tällöin pyrittävä paikantamaan ne seudut, joissa oman

Taulukko 9. Asuntotilojen metsäalat maalaiskunnissa keskimäärin tilaa kohden vuonna 1950, lääneittäin.

Lääni	Maalaiskuntia, joiden asuntotiloilla oli metsämaata keskimäärin tilaa kohden						Yht. kpl
	alle 1.21 ha		1.21—8 ha		yli 8 ha		
	kpl	%	kpl	%	kpl	%	
Uudenmaan	21	61.8	12	35.3	1	2.9	34
Turun ja Porin	45	41.7	58	53.7	5	4.6	108
Hämeen	13	23.2	41	73.2	2	3.6	56
Kymen ¹	3	11.1	24	88.9			27
Mikkelin			21	72.4	8	27.6	29
Kuopion	2	4.3	26	55.3	19	40.4	47
Vaasan	13	14.1	60	65.2	19	20.7	92
Oulun	3	5.6	24	44.4	27	50.0	54
Lapin			2	9.5	19	90.5	21
	100	21.4	268	57.2	100	21.4	468

Haapasaaren kunta ei sisälly taulukkoon.

Lähde: Yleinen maatalouslaskenta . . . 1954.

Kuva 3. Asuntotilojen keskimääräinen metsälöala maalaiskunnissa Ahvenanmaata lukuunottamatta vuonna 1950.

metsätalouden antama tuki on todennäköisesti heikoin, joka käytännössä useimmiten merkitsee metsäalaltaan pienimpien kääpiöviljelmien paikantamista.

Käsillä olevaa selvitystä varten on vuoden 1950 yleisen maatalouslaskennan aineistosta laskettu kunkin peltoalan perusteella määritetyn viljelmänsuuruusluokan kokonaismetsäala ja siitä kunnittain metsälöiden ala keskimäärin viljelmää kohden. Tulokset on pyöristetty kokonaisiksi hehtaareiksi. Alle puolen hehtaarin tulos on merkitty 0:lla. Sadassa maalaiskunnassa, joissa asuntotilojen metsämaat ovat olleet vähäisimmät, oli sanottujen viljelmien metsälöiden keskimääräinen pinta-ala alle 1.21 ha.

Kuvassa 3 on merkitty ne kunnat, joissa asuntotilojen keskimääräinen metsäala on ollut alle vastaavan keskiarvon (8 ha) koko maassa (vinoviivoitus). Näistä on lisäksi erotettu sanotussa suhteessa 100 vähä metsäisintä kuntaa (ruutuvii-voitus).

Altaan vähä metsäiset asuntotilat sijaitsivat yleensä maan eteläpuoliskossa. Erityisesti Lounais-Suomen ja Merenkurkun rannikkoseudun asuntotilojen metsät ovat olleet alaltaan pieniä. Uudenmaan läänissä ainoastaan Tammisaaren maalaiskunnassa sijaitsevia asuntotiloja kohden oli keskimäärin 10 ha metsämaata, siis yli maan keskiarvon. Itse asiassa tässä läänissä asuntotilojen keskimääräiset metsälöalat ovatkin pienimmät koko maassa, koska niillä oli metsämaata keskimäärin vain 1 ha. 61.8 % kunnista kuului puheena olevan tilaluokan metsälöiden keskimääräisen alan puolesta sadan vähäalaisimman joukkoon koko maassa. Osa niistä oli vielä sellaisia, joissa tilojen metsälöala oli keskimäärin alle 0.5 ha, nimittäin: Artjärvi, Espoo, Karjalohja, Myrskylä, Tuusula sekä todennäköisesti myöskin Inkoo ja Sipoo. Kahdesta viimeksi mainitusta ei näet saatu täsmällisiä tietoja alle 2 pellohehtaarin viljelmien osalta (ks. s. 16).

Turun ja Porin läänin asuntotiloilla oli myös erityisen vähän metsämaata, vain 2 ha tilaa kohden. Mainittu ala oli alle 0.5 ha Auran, Karinaisten, Kiukaisten, Lemun, Loimaan mlk:n, Maskun, Mellilän, Mietoisen, Muurlan, Nakkilan, Paattisen, Perttelin, Punkalaitumen, Raision, Ruskon ja Ulvilan kunnissa. Sen sijaan ainoastaan Harjavallan, Houtskarın, Iniön, Kihniön ja Parkanon kunnissa metsämaata oli asuntotilaa kohden enemmän kuin maassa keskimäärin.

Asuntotilojen metsälöt Hämeen läänin eteläosan kunnissa ovat yleensä olleet vähäalaisempia kuin läänin pohjoisissa kunnissa. Voidaan panna merkille, että Humppilassa, Jokioisissa sekä Ypäjällä oli metsämaata alle 0.5 ha asuntotilaa kohden. Vastaava metsäala oli suurempi ainoastaan Korpilahdella ja Koskenpäässä kuin sanotuilla tiloilla maassa keskimäärin.

Vaikka Kymen läänissä asuntotilat ovat metsämaansa puolesta yleensä vähäalaisia, ei siellä kuitenkaan kuulunut kuin 3 kuntaa puheena olevassa suhteessa sadan vähäalaisimman joukkoon koko maassa. Mikkelin läänissä ei tällaisia kuntia ollut lainkaan. Kiintoisaa on myös havaita, että Vaasan läänissä kuului vain 2 rannikkokuntaa, Kruunupyy ja Pietarsaaren mlk., mainittuun joukkoon. Alle 0.5 ha metsälöt olivat yleisiä vain Kauhavan, Ylihärman ja ehkä myös Jur-

van kunnissa. Viimeksi mainitun asuntotiloista saadut tiedot eivät ole täsmällisiä (ks. s. 16).

Kun edellä olevissa lääneissä tarkastetaan asuntotilojen keskimääräisiä metsäaloja, havaitaan kuinka vähäalaiset metsälöt ovat sijainneet yleensä asutuskeskusten läheisyydessä tai maan viljavimmilla seuduilla. Vaikka saaristo-, rannikko- ja Järvi-Suomen kunnissa asuntotilojen metsälöt yleensä ovat olleet vähäalaisempia kuin maassa keskimäärin, siitä huolimatta vain muutama kunta on kuulunut tässä suhteessa sadan vähäalaisimman joukkoon koko maassa.

Asutuskeskusten ympäristökunnissa osa asuntotiloista on todennäköisesti ollut kokonaan vailla metsää. Jos tällaisten tilojen omistajat käyvät vakinaisessa ansioityössä, johon läheinen asutuskeskus luo erinomaiset mahdollisuudet, ei metsän puuttumisen tarvitse merkitä heille kestäväntöntä taloudellista asemaa. Tosin vähäalainenkin metsä antaisi kotitarvepuun muodossa varmaan terveltulleen lisän omistajan talouteen. Metsättömät asuntotilat, joita asutuskeskusten ympäristöissä on ehkä runsaimmin, aiheuttavat ilmeisesti myös osaltaan asutuskeskusten lähikuntien asuntotilametsälöiden keskikoon pienenemisen.

Itä- ja Pohjois-Suomessa olevilla asuntotiloilla oli metsämaata enemmän kuin niillä oli maassa keskimäärin. On kuitenkin syytä muistaa, että sanotun tilaluokan metsät eivät täälläkään olleet mitenkään laaja-alaisia. Vain Lapin läänissä niiden ala oli huomattavan suuri, 42 ha viljelmää kohden. Mutta niin Kuopion ja Oulun läänien itäosissa kuin Lapin läänissäkin maatilametsälöiden taloudellinen merkitys usein, eräissä osissa jatkuvasti, supistuu toistaiseksi kotitarvepuun saantiin. Suhdanteista johtuen saattaa näet epäedullisina aikoina osa näistä lääneistä kuulua ns. 0-alueeseen (LIHTONEN 1953). Matalasuhdanteiden vallitessa olosuhteet muodostuvat täällä metsätöiden varassa elävälle pienviljelmäväestölle varsin vaikeiksi nimenomaan ansiomahdollisuuksien niukuuden tai suorastaan niiden puuttumisen vuoksi.

422. Asuntoviljelytilojen metsälöt

Vuoden 1950 yleisen maatalouslaskennan mukaan maamme asuntoviljelytiloilla oli metsämaata kaikkiaan 2 412 008 ha eli 22.5 % maatilametsälöiden koko alasta. Asuntoviljelytilan keskimääräiseksi metsäalaksi saadaan tämän mukaan 24 ha, asutuskeskuksissa 7 ha ja varsinaisella maaseudulla 25 ha. Asutuskeskusten asuntoviljelytilojen metsäala on 12 521 ha eli 0.5 % sanotun tilaluokan metsälöiden koko alasta.

Rovaniemen kauppalan alueella olevat asuntoviljelytilat olivat metsäalaltaan varsin laajoja, keskimäärin 232 ha ja yhteiseltä pinta-alaltaan 3 705 ha eli 29.6 % mainitun tilaluokan asutuskeskuksissa olevasta metsämaasta. Ilman Rovaniemen kauppala-alueen asutuskeskusten asuntoviljelytilojen metsälöt keskimäärin 5 ha. Kun kansantaloudellinen tulo alle 10 peltotehtaan kirjanpito-tilojen metsätaloudesta oli tilivuosina 1951—1953 noin 4 000 mk metsäheh-

taaria kohden (Maaseutuväestön . . . 1957, s. 12), on tässä pidetty vielä viideltä metsähehtaarilta saatavaa tuloa niin vähäisenä, että tarkastelu on kohdistettu vain varsinaisen maaseudun asuntoviljelytiloihin. Ahvenanmaa on myös jätetty syrjään.

Vaikka alle 25 ha metsälöidenn antama taloudellinen tuki on vaatimaton (PIHA 1941, s. 276), saattaa niiden merkitys olla kuitenkin heikossa taloudellisessa asemassa elävälle väestölle suhteellisen suuri. Sen havaitsee seuraamalla alle 10 peltotehtaan tiloilla vuoden 1954 verotusaineiston mukaan veronalaisen tulojen kokonaismäärää ja sen koostumusta eri tulolähteistä (Maatalousväestön . . . 1957, s. 16):

Alle 10 peltotehtaan maatilalla kokonaistulo 247 000 mk

Siitä: maatilalta

— maatalouden puhdas tuotto	5.3 %
— viljelijäperheen työn arvo	38.3 »
— metsätalouden puhdas tuotto	21.0 »
— muu maatilalla tulo	5.2 »

	yhteensä 70.4 »
sivuvuoroista	29.6 »

	yhteensä 100.0 »

Viljelmien peltotala edellä olevassa asetelman aineistossa on noin 5 ha. Asuntoviljelytiloilla se oli vuonna 1950 keskimäärin 3.3 ha. Sen mukaan on todennäköistä, että asuntoviljelytilalta saadun tulo osuus oli pienempi ja sivuvuoro tulo suurempi kuin vastaavat luvut asetelmassa.

Taulukko 10. Asuntoviljelytilojen metsäalat maalaiskunnissa keskimäärin tilaa kohden vuonna 1950, lääneittäin.

Lääni	Maalaiskuntia, joissa asuntoviljelytiloilla oli metsämaata keskimäärin tilaa kohden						Yht. kpl
	alle 7.4 ha		7.4—24 ha		yli 24 ha		
	kpl	%	kpl	%	kpl	%	
Uudenmaan	17	50.0	17	50.0			34
Turun ja Porin	50	46.3	52	48.1	6	5.6	108
Hämeen ¹	11	20.0	38	69.1	6	10.9	55
Kymen ¹	1	3.7	20	74.1	6	22.2	27
Mikkelin			12	41.4	17	58.6	29
Kuopion			27	57.4	20	42.6	47
Vaasan	18	19.6	52	56.5	22	23.9	92
Oulun	3	5.6	25	46.3	26	48.1	54
Lapin			2	9.5	19	90.5	21
	100	21.4	245	52.5	122	26.1	467

¹ Haapasaaren ja Säynätsalon kunnat eivät sisälly taulukkoon.

Lähde: Yleinen maatalouslaskenta . . . 1954.

Asuntoviljelytilojen metsälöiden keskimääräisen alan perusteella kunnat on järjestetty kolmeen luokkaan samaan tapaan kuin asuntotilatkin. Sadan keskimääräiseltä metsälöalaltaan vähäalaisimman joukkoon ovat joutuneet kaikki maalaiskunnat, joissa asuntoviljelytilojen metsälöiden ala oli vuoden 1950 yleisen maatalouslaskennan mukaan koko maan huomioon ottaen keskimäärin tilaa kohden alle 7.4 ha ja puheena olevassa suhteessa suurialaisimpien joukkoon kunnat, joissa kysymyksessä olevien tilojen metsälöt olivat keskimääräiseltä alaltaan yli maan keskiarvon eli yli 24 ha.

Uudenmaan sekä Turun ja Porin lääneissä sijaitsevilla asuntoviljelytiloilla oli yleensä vähän metsämaata, edellisessä keskimäärin 8 ha ja jälkimmäisessä 10 ha. Hämeen läänissä mainittu ala oli 15 ha.

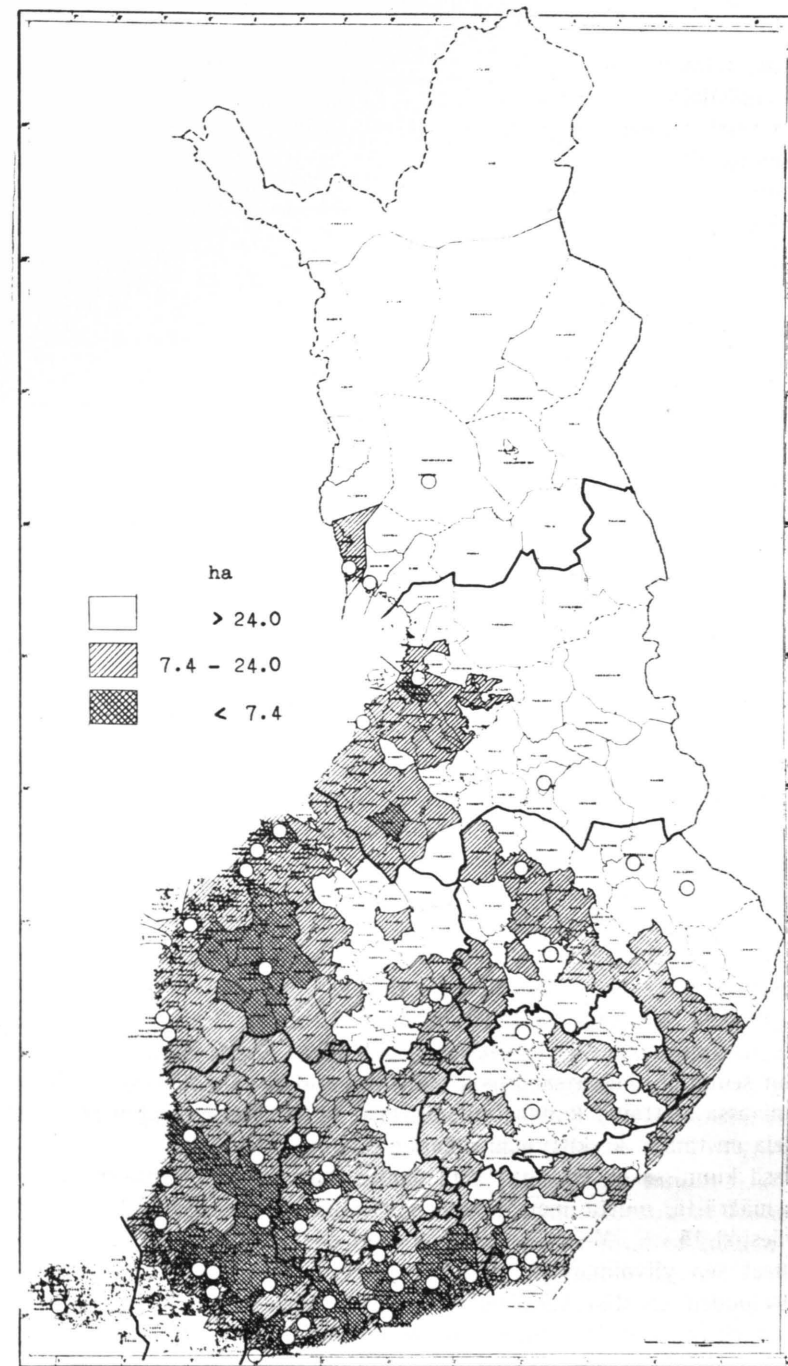
Uudenmaan läänissä asuntoviljelytilat ovat olleet metsäalansa puolesta kuta-kuinkin saman suuruisia kuin asutuskeskuksissa. Erityisesti voi panna merkille, etteivät yhdessäkään kunnassa kysymyksessä olevat olosuhteet vastaa maan keskiarvoa. Helsingin maalaiskunnassa sekä Sipoossa asuntoviljelytilojen metsälöt olivat keskimäärin vain 4 ha tilaa kohden ja Askolassa, Lapinjärvellä, Pukkilassa sekä Siuntiossa myös vain 5 ha.

Vähäalaiset asuntoviljelytilojen metsälöt olivat yleisiä nimenomaan Turun ja Porin läänin viljavimmilla seuduilla. Saaristo- ja eräitä rannikkokuntia lukuunottamatta yhtenäinen puheena olevien tilojen vyöhyke alkaa Turun ympäristöstä käsittäen läänin koko kaakkoisosan jatkuen aina Porin tienoille saakka. Väliin jää kuitenkin Rauman—Uudenkaupungin seutu. Vaikka läänin pohjoisosassa asuntoviljelytilat yleensä ovat olleet metsäalansa puolesta pieniä, Po-

Taulukko 11. Asuntoviljelytilojen keskimääräisen metsämaan puolesta vähäalaisimmat maalaiskunnat Turun ja Porin läänissä vuonna 1950.

Maalaiskunnat, joissa oli metsämaata keskimäärin asuntoviljelytilaa kohden			
2 ha	3 ha	4 ha	5 ha
Mellilä	Kiukainen Koski Kuusjoki Loimaan mlk. Marttila Muurla Nakkila Paattinen Pertteli Uivila	Karinainen Lemu Lieto Metsämaa Mietoinen Nousiainen Oripää Paimio Räisio Rusko Tarvasjoki Vahto Vampula Vehmaa	Alastaro Askainen Aura Huittinen Kaarina Maaria Masku Naantalin mlk. Piikkiö Punkalaidun Pöytyä Sauvo Uskela

Lähde: Yleinen maatalouslaskenta... 1954.

Kuva 4. Asuntoviljelytilojen keskimääräinen metsälöala maalaiskunnissa Ahvenanmaata lukuunottamatta vuonna 1950.

markkua lukuunottamatta, ei siellä silti ollut mainitussa suhteessa yhtään sadan vähäalaisimman joukkoon kuuluvaa kuntaa (ks. kuva 4).

Erityisesti voi panna merkille, että läänissä oli runsaasti maalaiskuntia, joissa asuntoviljelytilojen metsälöt olivat alaltaan yhtä pieniä kuin samalla tilaluokalla asutuskeskuksissa. Kun peltoalakin oli alle 5 ha, ei sanottujen tilojen keskimääräinen kokonaisala ole ollut edes 10 ha.

Edellä olevat kunnat sijaitsevat ehkä maan parhailla viljelyseuduilla. Valtaosa näistä on myös lähellä suuria asutuskeskuksia, joissa maataloustuotteilla on jatkuvasti kysyntää. Tätä taustaa vastaan asuntoviljelytilojen talouden pääpaino on siellä todennäköisesti maataloudessa.

Hämeen läänissä metsiensä puolesta vähäalaiset asuntoviljelytilat olivat sen lounaisosassa sekä Hausjärvi etelässä. Nämä tienoot liittyvät välittömästi Varsinais-Suomen sekä Uudenmaan viljelyalueisiin, joissa metsätaloudella ei ole sitä merkitystä kuin sillä on metsärikkailta seuduilla. Niinpä metsätalouden väestöäkin oli vuoden 1950 yleisen väestönlaskennan mukaan keskimäärin vain 2.6 % koko väestöstä niissä yhdessätoista kunnassa, jotka kuuluivat asuntoviljelytilojen keskimääräisen metsälöalan puolesta sadan vähäalaisimman joukkoon koko maassa. Sen sijaan samaan aikaan siellä oli maatalouden väestöä yli puolet. Edellä sanotun johdosta lienee tässä yhteydessä paikallaan korostaa, että väestönlaskennassa rajan vetäminen maa- ja metsätalousväestön kesken ei liene ollut kovinkaan helppoa, jonka vuoksi esitetty metsätyöväestön osuus on käsitettävä vain suuntaa antavaksi karkeaksi likimääräisluvuksi.

Vähäalaiset asuntoviljelytilojen metsälöt eivät kuitenkaan ole olleet Hämeen läänissä niin yleisiä kuin Uudenmaan sekä Turun ja Porin lääneissä. Asutuskeskusten kanssa olivat yhdenveroisia viljelmää kohden lasketun keskimääräisen metsämaansa puolesta vain Somero 3 ha, Kylmäkoski 4 ha, Kojjärvi sekä Ypäjä 5 ha. Toisaalta on syytä mainita, että puheena oleva metsälöala oli maan keskiarvoa (24 ha) suurempi, Kalvolassa 28 ha, Koskenpäässä 27 ha, Kuhmoisissa 31 ha, Kurussa 29 ha, Längelmäellä 26 ha ja Padasjoella 42 ha.

Vaasan läänissä olivat vähäalaiset asuntoviljelytilametsälöt yleensä Pohjanmaan puolella, kun taas Keski-Suomessa vastaavat metsälöt olivat edellisessä sijaitsevia suurempia. Vähäalaiset metsälöt olivat luonteenomaisia Ilmajoen—Lapuan seuduille, joissa sanotussa suhteessa sadan vähäalaisimman joukkoon koko maassa luettavat kunnat muodostavat yhtenäisen ja laajan alueen. Vain Kaarlela on tämän keskittymän ulkopuolella.

Näissä kunnissa oli vuonna 1950 maatalouden väestöä runsaasti yli puolet asukasmäärästä, mutta metsätalouden väestöä oli ainoastaan 2.9 % ja teollisuusväestöä 15.5 %. Maatalouden luontaiset edellytykset ovat todennäköisesti johtaneet sen ylivoimaiseen asemaan seudun muiden elinkeinojen joukossa. Metsätalouden väestön vähäinen joukko on karkeastikin ottaen osoituksena mikä merkitys metsätaloudella on ollut väestön toimeentulossa. Metsäalan

sadannes onkin Etelä-Pohjanmaan metsänhoitolautakunnan alueella alhaisimpia koko maassa (ILVESSALO 1957, s. 16).

Asuntoviljelytilaa kohden oli vuonna 1950 Vaasan läänissä vähiten metsämaata Jepualla ja Ylihärmässä 3 ha, Ilmajoella, Isokyrössä, Vähäkyrössä ja Ylistarossa 4 ha sekä Kaarlelassa, Kauhavalla, Kurikassa ja Lapualla 5 ha. Puheena oleva keskimääräinen metsäala oli yli maan keskiarvon 22 kunnassa. Näistä oli 18.2 % saaristo- ja rannikkokuntia, 59.1 % Keski-Suomessa ja vain 22.7 % Etelä-Pohjanmaan alueella, niistäkin Perho ja Lestijärvi aivan Keski-Suomen rajalla.

43. Kääpiöviljelmävaltaiset maalaiskunnat, joissa kääpiöviljelmien metsälöt ovat vähäalaisia

432. Keskimäärin vähäalaiset asuntotilojen metsälöt

Jo aiemmin on käynyt esille kääpiöviljelmäväestön toimeentulon kytkeytyminen ratkaisevalla tavalla tilan ulkopuolelta saataviin ansio- tai oman tilan erikoisviljelymahdollisuuksiin. Myös omasta metsätaloudesta saadulla tulolla on todettu olevan merkitystä yleensä heikossa taloudellisessa asemassa elävälle asuntoviljelytiläväestölle. Sen sijaan asuntotilojen vaatimattomat metsäalat ovat tuskin voineet tuoda merkittävää parannusta omistajiensa talouteen. Tosin ei tällöinkään sovi unohtaa oman metsän osuutta kotitarvepuun hankinnassa.

Edellä olevan nojalla kääpiöviljelmäväestön ansiomahdollisuuksien voidaan otaksua käyvän yleensä sitä heikommaksi mitä etäämpänä ne sijaitsevat asutusta tai teollisuuskeskuksista, koska nimenomaan näiden ympäristöissä on todettu olevan edulliset olosuhteet sekä erikoisviljelylle tuotteiden jatkuvan ja riittävän menekin että keskuksissa tarjolla olevien työpaikkojen muodossa. Jos mainituista keskuksista etäällä olevissa kunnissa on lisäksi suhteellisen runsaasti kääpiöviljelmiä, näiden toimeentulon edellytykset ovat todennäköisesti sitä heikommaksi mitä suurempi osuus niitä on. Edelleen on todettava, että viimeksi mainituissa kunnissa kääpiöviljelmien metsäalan puute tai vähyys heijastuvat tilan väestön taloudenpidossa herkästi epäedulliseen suuntaan.

Vaikka edellä on mainittu vain eräitä kääpiöviljelmien toimeentuloon vaikuttavista tekijöistä, ne lienevät kuitenkin kaikki niin oleellisia, että niiden yhtäaikainen esittäminen saattaa merkittäväällä tavalla valaista nimenomaan epäedullisissa olosuhteissa elävän väestön toimeentulomahdollisuuksia. Tarkastelu on tähdellistä myös sen vuoksi, koska mainitut tekijät eivät ole niinkään viljelijäin itsensä määrättävissä.

Tarkastelussa voidaan noudattaa jo aiemmin esitetyissä kuvissa käytettyä luokittelua, jossa luokat ovat muodostetut seuraavasti:

Luokka I. Kunnat, joissa kulloinkin esillä olevassa tilaluokassa viljelmien lukumäärän osuutta ilmaiseva sadannes on pienempi tai kysymyksessä olevaa viljelmää kohden laskettu keskimääräinen metsäala suurempi kuin maassa keskimäärin.

Luokka II. Kunnat, joissa mainittu sadannes on suurempi tai viljelmää kohden laskettu keskimääräinen metsäala pienempi kuin maassa keskimäärin, mutta eivät kuitenkaan kuulu tässä suhteessa kolmanteen luokkaan luettavan kunnan joukkoon koko maassa.

Luokka III. Kunnat, jotka kuuluvat jommassa kummassa suhteessa sadan »epäedullisimman» joukkoon koko maassa, jos »epäedullisena» pidetään kääpiöviljelmien suurta osuutta kunnan viljelmien lukumäärään verrattuna sekä kääpiöviljelmämetsälöiden keskimääräisen alan pienenä.

Edellä olevan luokituksen perusteella on laadittu taulukko ja kuva niistä maalaiskunnista, joissa molemmat puheena olevat asuntotilojen toimeentulo-mahdollisuuksia valaisevat tunnuksat, viljelmien suhteellinen runsaus sekä keskimääräinen metsälöala ovat »epäedullisemmat» kuin maassa yleensä (taulukko 12 ja kuva 5):

T a u l u k k o 12. Maalaiskunnat, joissa asuntotilojen lukumäärän osuus oli vuonna 1950 suurempi sekä keskimääräinen metsälöala asuntotilaa kohden pienempi kuin maassa keskimäärin.

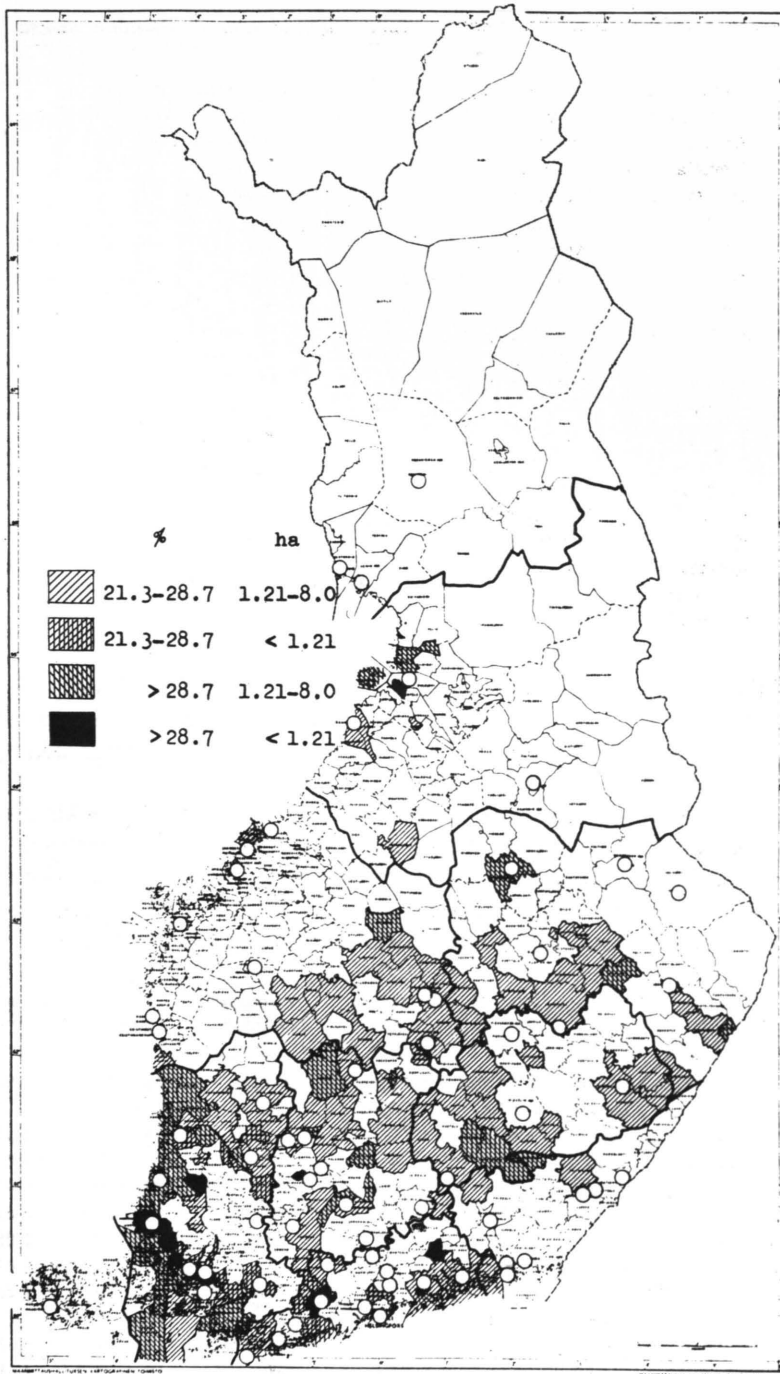
Maalaiskunnat, jotka kuuluivat asuntotilojen suhteellisen runsauden puolesta.				
II lk		II lk	III lk	III lk
sekä asuntotilaa kohden lasketun keskimääräisen metsälöalan puolesta				
II lk		III lk	II lk	III lk
1.		2.	3.	4.
Bromarv	Kiikoinen	Helsingin mlk.	Ahlainen	Lohjan mlk.
Liljendal	Lavia	Karjalohja	Angelniemi	Myrskylä
Pernaja	Nauvo	Nummi	Dragsfjärd	Askainen
Porvoon mlk.	Noormarkku	Halikko	Eurajoki	Eura
Pusula	Suoniemi	Kauvatsa	Kemiö	Kaarina
Pyhäjärvi Ul.	Tyrvää	Kodisjoki	Kiikka	Kalanti
Ruotsinpyhtää	Eräjärvi	Maaria	Korppoo	Naantalin mlk.
Sammatti	Juupajoki	Mietoinen	Kullaa	Raisio
Tenhola	Jämsä	Mouhijärvi	Kustavi	Uudenkaup. mlk
Harjavalta	Kalvola	Muurla	Lappi	Vehmaa
Hinnerjoki	Kangasala	Paattinen	Lokalahti	Säynätsalo
Honkilahti	Kuhmoinen	Piikkiö	Luvia	Viiala
Hämeenkyrö	Muurame	Punkalaidun	Merikarvia	Oulunsalo
Ikaalisten mlk.	Nastola	Sauvo	Merimasku	
Kakskerta	Orivesi	Ulvila	Pomarkku	
Kankaanpää	Padasjoki	Pielisensuu	Porin mlk.	
Karjala	Pirkkala		Pyhämää	
Karkku	Sahalahti		Pyhäranta	
Karuna	Somerniemi		Rauman mlk.	
Keikyä	Tammela		Rymättylä	
Teisko	Pyhäselkä		Siikainen	
Vanaja	Suonenjoki		Särkisalo	
Vilppula	Tervo		Taivassalo	
Ylöjärvi	Tohmajärvi		Velkua	
Jaala	Tuusniemi		Vestanfjärd	

Pyhtää	Vehmersalmi	Aitolahti
Taipalsaari	Alavus	Hattula
Anttola	Jyväskylän mlk.	Jämsänkoski
Heinolan mlk.	Kannonkoski	Luopioinen
Hirvensalmi	Karstula	Pohjaslahti
Joutsa	Keuruu	Ruovesi
Kangasniemi	Konginkangas	Tuulos
Kerimäki	Laukaa	Suomenniemi
Luhanka	Luoto	Mäntyharju
Punkaharju	Saarijärvi	Pertunmaa
Ristiina	Siipyy	Iisalmen mlk.
Sysmä	Sumiainen	Kuusjärvi
Sääminki	Töysä	Värtsilä
Virtasalmi	Virrat	Kivijärvi
Hankasalmi	Ähtäri	Hailuoto
Juankoski	Äänekosken mlk	Haukipudas
Kaavi	Haapajärvi	
Kesälahti	Pattijoki	
Konnevesi	Saloinen	
Leppävirta	Temmes	
Muuruvesi		

Taulukon ensimmäisessä sarakkeessa asuntotilojen osuus kunnissa on keskimäärin 24.6 % ja metsälöala tällaista viljelmää kohden 3.7 ha, toisessa sarakkeessa on mainittu osuus 24.4 % ja metsälöala 6.6 ha, seuraavassa 33.8 % ja 3.6 ha sekä viimeisessä 36.1 % ja 0.8 ha.

Asuntotilaväestön toimeentulo on todennäköisesti ollut heikko kaikissa esille tulleissa kunnissa, ellei niiden ympäristössä ole ollut riittävästi pysyviä työtaluisuuksia. Tässä rajoitetaan tarkastamaan erikseen vain kokonaan kolmanteen luokkaan kuuluvia kuntia. Näiden ammatissa toimiva väestö sekä heidän perheenjäsenensä lukeutuivat vuonna 1950 seuraaviin ammattiteihin:

	Maatila- talous %	Metsä- talous %	Teollisuus ja käsityö %	Muu toimiala %	Koko väestö henkeä
Lohjan mlk.	28.2	2.5	45.5	23.8	9 926
Myrskylä	54.8	7.9	17.7	19.6	3 149
Askainen	66.2	0.4	8.1	25.3	1 229
Eura	33.5	3.5	42.3	20.7	6 672
Kaarina	17.1	0.4	52.5	30.0	6 054
Kalanti	57.6	1.0	22.5	18.9	3 828
Naantalin mlk.	32.5	0.1	32.0	35.4	1 687
Raisio	14.7	0.4	55.6	29.3	5 010
Uudenkaupungin mlk.	48.0	1.0	24.6	26.4	1 247
Vehmaa	47.3	0.7	31.2	20.8	4 639
Säynätsalo	1.5	0.7	83.9	13.9	3 102
Viiala	11.9	1.0	68.6	18.5	4 598
Oulunsalo	40.9	5.3	32.3	21.5	1 882

Kuva 5. Maalaiskunnat, joissa asuntotilojen osuus viljelmien koko määrästä oli suurempi ja keskimääräinen metsäala asuntotilaa kohden pienempi kuin maassa keskimäärin Ahvenanmaata lukuunottamatta vuonna 1950.

Edellä olevan asetelman mukaan Lohjan maalaiskunta, Eura, Kaarina, Raisio, Säynätsalo sekä Viiala ovat huomattavia teollisuuskeskuksia. On todennäköistä, että näissä kunnissa asuntotilojen runsaus on osaksi teollistumisen seurausta. Pysyvät työtilaisuudet ovat luoneet edulliset olosuhteet nimenomaan asuntotilaväestölle, jolle maatalouden harjoittaminen merkitsee tervetullutta lisätuloa, sopivaa vapaa-ajan käyttöä sekä sosiaalista turvallisuutta. Itse asiassa voimakkaasti teollistuneissa kunnissa asuntotilojen runsautta voitaneekin hyvin puolustaa ja pitää ehkä suotavanakin mikäli niiden lukumäärä on oikeassa koko suhteessa tälle väestölle soveltuviin pysyviin, oman tilan ulkopuolelta saataviin tai oman tilan erikoisviljelyn tarjoamiin työtilaisuuksiin nähden.

Eri yhteyksissä on todettu, että asutuskeskusten ympäristöt saattavat tarjota myös asuntotiloille sopivat olosuhteet. Asetelmassa ovat tällaisia Lohjan maalaiskunta, Kaarina, Kalanti, Naantalinnin maalaiskunta, Raisio sekä Uudenkaupungin maalaiskunta. Näistä Lohjan maalaiskunta, Kaarina ja Raisio osoittautuivat jo edellä voimakkaasti teollistuneiksi.

Kun Naantalinnin sekä Uudenkaupungin maalaiskunnissa oli verraten runsaasti teollisuus- ja käsityöväestöä ja kunnat rajoittuvat asutuskeskuksiin, tosin pieniin, ovat nämä kuitenkin osaltaan merkittäviä edellytyksiä asuntotilaväestön toimeentulon kannalta. Lisäksi on syytä mainita Turun läheisyys edelliseen nähden sekä kalastajaväestön runsaus (10.4 %) jälkimmäisessä, johon joukkoon ehkä osa asuntotilaväestöstäkin kuului. Vaikka asuntotilojen suhteellinen runsaus oli kummassakin maalaiskunnassa huomattava, ei kaikkiaan kuitenkaan ole kysymyksessä kuin 49 asuntotilaa edellisessä ja arviolta 82 jälkimmäisessä (ks. s. 16).

Sen sijaan Kalanti on jo edellisiä huomattavasti toisenlaisessa asemassa. Tosin Uusikaupunki on lähellä. Kunnassa oli myös teollisuutta, josta kuitenkin lähes puolet oli tilapäisluontoista rakennustyötä. Kun siellä oli 191 asuntotilaa sekä asukkaita lähes yhtä paljon kuin Uudessakaupungissa ja yli kolme kertaa enemmän kuin Uudenkaupungin maalaiskunnassa, eivät Kalannissa sijaitsevilla asuntotiloilla vallitsevat olosuhteet ole puheena olevassa suhteessa todennäköisesti niinkään »edulliset».

Samoin lienee laita myös Myrskylässä, Askaisissa, Vehmaalla ja Oulunsalossa. Kahdessa viimeksi mainitussa oli kuitenkin vuonna 1950 teollisuus- ja käsityöväestöä varsin runsaasti. Vehmaan kiviteollisuus onkin laajalti tunnettu. Se antaa runsaasti työtä pitäjän asukkaille, sillä 15.9 % heistä sai toimeentulonsa tästä teollisuudesta. Ehkäpä valtaosa juuri asuntotilaväestöstä on löytänyt kiviteollisuudesta välttämättä tarvitsemansa ansiolähteen. Näin on ainakin mahdollista, sillä asuntotiloja oli vuonna 1950 kunnassa 209 ja kiviteollisuusammattissa toimivia 268 henkeä.

Asetelmasta saa käsityksen, että myös Oulunsalossa on omaa teollisuutta. Itse asiassa se on varsin vaatimatonta. Sen sijaan osa väestöstä käy työssä kunnan ulkopuolella. Niinpä teollisuus- ja käsityöväestö käsitti 13.6 % puuvanuke-

ja paperiteollisuusväestöä, jonka työpaikat lienevät Oulussa. Lisäksi 11.1 % kunnan väestöstä sai toimeentulonsa rakennustöistä. Kun kunnan asukasluku on varsin vähäinen ja asuntotilojakin vain 141, ei Oulunsalon asuntotiloilla vallitsevia olosuhteita voitane tässä suhteessa pitää erityisen »epäedullisina».

Sen sijaan Myrskylän ja Askaisten asuntotilojen väestön oman tilan ulkopuolella tarjolla olevat ansiomahdollisuudet ovat todennäköisesti vähäiset, edellisessä ehkä vielä vähäisemmät kuin jälkimmäisessä, jossa voidaan havaita eräitä asuntotilaväestöllekin sopivia ansiomahdollisuuksia. Niinpä 4.8 % kunnan asukkaista sai vuonna 1950 toimeentulonsa kalastuksesta, 1.8 % puutarhaviljelystä, 1.1 % kulkuneuvoteollisuudesta ja 3.2 % rakennustoiminnasta eli yhteensä 134 henkeä, heistä oli ammatissa toimivia 52 henkeä. Kun pitäjässä oli asuntotilojakin vain 60 kpl, ei työtilaisuuksien hankkiminen näillä asuvalle väestölle liene ollut ylivoimaista.

Vaikka eräissä edellä mainituissa kunnissa asuntotilaväestön taloudelliseen asemaan vaikuttavat olosuhteet ovat esillä olevien tunnusten puolesta todennäköisesti »epäedulliset», saattaa esitetyssä mielessä ulkonaisilta edellytyksiltään vieläkin epäedullisemmassa asemassa olevia asuntotiloja olla nimenomaan syrjäseuduilla, joissa myös useimmat taulukossa 12 esiintyvät kunnat sijaitsevat.

431. Keskimäärin vähäälaiset asuntoviljelytilojen metsälöt

Vähääläisten metsälöiden keskimääräisiä aloja asuntoviljelytilavaltaisissa kunnissa esittävä kuva 6 poikkeaa huomattavasti vastaavasta asuntotiloja valaisevasta kuvasta 5. Erityisen selvä ero havaitaan Lounais-Suomessa sekä Suomenlahden rannikkoseudulla. Kuvassa 5 esille tulleet kunnat keskittyivät varsin yhtenäisesti Lounais- ja Keski-Suomeen. Sen sijaan kuvassa 6 saatetaan huomata kaksi keskittymää, joista toinen oli länsi-itäsuunnassa Porin—Jyväskylän korkeudella sekä toinen kaakko-luodesuunnassa Värtsilän ja Raahen välillä.

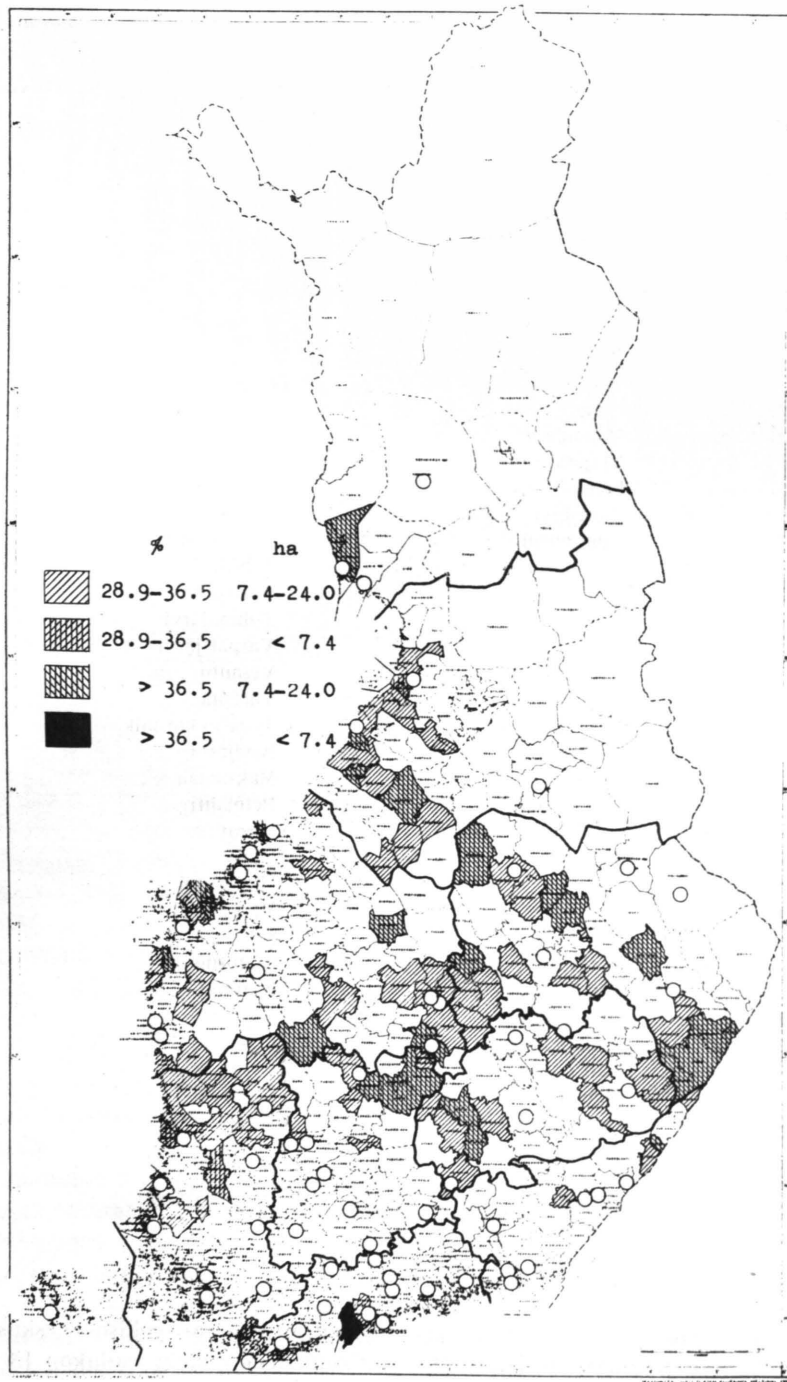
Asuntoviljelytilojen osuus ensimmäisen sarakkeen kunnissa oli keskimäärin 32.5 % ja metsälöala tällaista viljelmää kohden 16.7 ha. Toisessa sarakkeessa puheena oleva osuus oli 30.9 % ja metsälöala 6.2 ha, seuraavassa 39.6 % ja 19.5 ha.

Taulukon esittämässä suhteessa Kirkkonummella sijaitsevien asuntoviljelytilojen olosuhteet voidaan todeta »epäedullisiksi». Toisaalta kuitenkin Helsingin läheisyyden mukanaan tuomat mahdollisuudet monilla elinkeinon aloilla ovat saattaneet vaikuttaa asuntoviljelytilojen taloudelliseen asemaan niin ratkaisevasti, että siellä vallitsevaa tilannetta onkin ehkä pidettävä tässä suhteessa »edullisena» (ks. s. 32—33). Sen sijaan tarkastelu on syytä kohdistaa taulukon keskimmäisiin sarakkeisiin.

T a u l u k k o 13. Maalaiskunnat, joissa asuntoviljelytilojen lukumäärän osuus oli vuonna 1950 suurempi sekä keskimääräinen metsälöala asuntoviljelytilaa kohden pienempi kuin maassa keskimäärin.

Maalaiskunnat, jotka kuuluivat asuntoviljelytilojen suhteellisen runsauden puolesta				
II lk	II lk	III lk	III lk	III lk
sekä asuntoviljelytilaa kohden lasketun keskimääräisen metsälöalan puolesta				
II lk	III lk	III lk	III lk	III lk
1.	2.	3.	4.	4.
Bromarv	Uudenkaup. mlk.	Kokemäki	Jämsä	Kirkkonummi
Espoo	Juupajoki	Köyliö	Jämsänkoski	
Tammisaaren mlk.	Kuhmalahdi	Porin mlk.	Korpilahti	
Ahlainen	Muurame	Särkisalo	Kuorevesi	
Honkajoki	Pohjaslahti	Oulunsalo	Simpele	
Honkilahdi	Vilppula		Joutsa	
Ikaalisten mlk.	Ylöjärvi		Pertunmaa	
Kankaanpää	Lemi		Kesälahti	
Kihniö	Rautjärvi		Kitee	
Kullaa	Uukuniemi		Kiuruvesi	
Laitila	Hartola		Nilsä	
Lavia	Heinolan mlk.		Polvijärvi	
Merikarvia	Hirvensalmi		Tohmajärvi	
Mouhijärvi	Joroinen		Varpaisjärvi	
Noormarkku	Kerimäki		Vesanto	
Parkano	Luhanka		Värtsilä	
Pyhämaa	Punkaharju		Jyväskylän mlk.	
Rauman mlk.	Rantasalmi		Kivijärvi	
Siikainen	Sulkava		Maksamaa	
Suodenniemi	Hankasalmi		Petolahti	
Iisalmen mlk.	Lehtimäki		Virrat	
Juankoski	Saarijärvi		Öja	
Karttula	Siipyy		Haapavesi	
Konnevesi	Sumiainen		Merijärvi	
Lapinlahti	Teuva		Saloinen	
Pyhäselkä	Ähtäri		Alatornio	
Rautalampi	Äänekosken mlk.		Karunki	
Rääkkylä	Haapajärvi			
Tuusniemi	Haukipudas			
Vehmersalmi	Kärsämäki			
Himanka	Liminka			
Isojoki	Lumijoki			
Jurva	Oulainen			
Kaustinen	Pattijoki			
Koivulahti	Pyhäjoki			
Konginkangas	Reisjärvi			
Korsnäs	Siikajoki			
Laukaa				

Jos huomattavasti teollistuneet sekä suurten asutus- tai teollisuuskeskusten naapurikunnat jätetään tässä tarkastelun ulkopuolelle, jäävät taulukon 13 toisesta ja kolmannesta sarakkeesta jäljelle seuraavat kunnat:

Kuva 6. Maalaiskunnat, joissa asuntoviljelytilojen osuus viljelmien koko määrästä oli suurempi ja keskimääräinen metsäala asuntoviljelytilaa kohden pienempi kuin maassa keskimäärin Ahvenanmaata lukuunottamatta vuonna 1950.

2.		3.	
Kokemäki	Korpilahti	Nilsia	Öja
Köyliö	Joutsa	Polvijärvi	Haapavesi
	Pertunmaa	Maksamaa	Merijärvi
	Kesälahti	Petolahti	Alatornio
	Kiitee	Virrat	Karunki
	Kiuruvesi		

Asuntoviljelytiloilla vallitsevat taloudelliset olosuhteet ovat puheena olevassa mielessä todennäköisesti »epäedulliset» kaikissa asetelmassa esiintyvissä kunnissa. Poikkeuksiakin saattaa olla. Niinpä Kokemäen ja Köyliön läheisyydessä sijaitsevat sokeri- ja metallitehtaat luovat jo mahdollisuudet voimaperäiselle erikoisviljelylle. Myös näissä avautuvat työtilaisuudet ovat saattaneet vaikuttaa monen asuntoviljelytilan taloudelliseen asemaan ratkaisevalla tavalla.

Asetelman muissa kunnissa tai niiden ympäristössä ei ole selvästi paikannettavia keskuksia, jotka saattaisivat työpaikoillaan vaikuttaa edullisesti asuntoviljelytilojen taloudelliseen asemaan. Maa- ja metsätalous on pääasiallinen elinkeino näissä kunnissa. Vuonna 1950 näet lukeutui tähän ryhmään 73.5 % näiden väestöstä ja vain 10.3 % kuului teollisuus- sekä käsityöväestöön.

Edellä mainituissa kunnissa todennäköisin sivuansiomahdollisuus lienee löydettävissä vieraan metsätalouden piiristä. Ellei oteta lukuun Maksamaan, Petolahden ja Öjan kuntia, joissa metsätalouden väestöä oli vuonna 1950 alle 2 % koko asukasmäärästä, lukeutui noin 13 % muiden kysymyksessä olevien kuntien väestöstä mainittuun joukkoon, joka sekin on varsin alhainen.

5. Vertailuja

51. Työttömyys- ja kääpiöviljelmävaltaiset alueet

Oman maatalouden ulkopuolella oleviin ansiomahdollisuuksiin nähden kääpiöviljelmien epäedullisen sijainnin on todettu olleen eräänä todennäköisimpänä syynä niillä asuvan väestön yleensä heikkoon taloudelliseen asemaan. Sen tähden voidaan jo suoritettun tarkastelun perusteella otaksua, että maassamme viime vuosina ilmennyt kausityöttömyys esiintyisi nimenomaan seuduilla, joissa kääpiöviljelmiä on runsaasti ja niiden sijainti epäedullinen tarjolla oleviin työtilaisuuksiin nähden.

NIINISALON 1956, PULKKISEN 1956 ja RISTIMÄEN 1956 työttömyyden alueitaista levinneisyyttä koskevista tutkimuksista on Valtakunnansuunnittelutoimistossa laadittu yhdistelmä, jonka tarkoituksena on ollut paikantaa maamme vaikeimmat työttömyysseudut (Yhteenveto tutkimuksista . . . 1957). Puheena olevissa tutkimuksissa on lähemmin esitetty perusteet, joiden nojalla työttömyyden vaikeusaste kunnissa on pyritty määrittämään, joten tässä yhteydessä ei kysymykseen ole aihetta puuttua. Yhdistelmässä on esitetty luettelo kunnista, joissa työttömyys on ollut vaikein vuosina 1948—1954. Siinä on kunnat jaettu vaikeusjärjestyksessä kolmeen luokkaan, joista III on vaikein. Vaikeusjärjestys on saatu laskemalla yhteen mainittujen kolmen tutkimuksen vaikeusasteen mukaan järjestettyjen kuntien sijaluvut. Vaikeimmalle kunnalle on annettu kussakin tutkimuksessa sijaluku 1, toiseksi vaikeimmalle sijaluku 2, jne.

T a u l u k k o 14. Maalaiskunnat, joissa työttömyys on ollut vaikein vuosina 1948—1954, kunnat vaikeusjärjestyksessä.

Vaikeusluokka		
III	II	I
1. Merijärvi	19. Pello	41. Ylivieska
2. Posio	20. Kittilä	42. Nilsä
3. Ii	21. Salla	43. Tuupovaara
4. Alatornio	22. Inari	44. Vihanti
5. Rantsila	23. Oulunsalo	45. Oulujoki
6. Kemin mlk.	24. Kiiminki	46. Yli-Ii
7. Pulkkiila	25. Alavieska	47. Karunki
8. Haapavesi	26. Pyhäntä	48. Kajaanin mlk.
9. Enontekiö	27. Saloinen	49. Kolari
10. Tervola	28. Sievi	50. Muonio

III	II	I
11. Pyhäjoki	29. Pyhäjärvi Ol.	51. Himanka
12. Haukipudas	30. Vimpeli	52. Muhos
13. Kuivaniemi	31. Paavola	53. Simo
14. Nivala	32. Utsjoki	54. Juankoski
15. Kestilä	33. Kalajoki	55. Ylikiiminki
16. Piippola	34. Pelkosenniemi	56. Utajärvi
17. Kärämäki	35. Oulainen	57. Kankaanpää
18. Rautio	36. Vaala	58. Veteli
	37. Evijärvi	59. Ylitornio
	38. Tyrnävä	60. Liminka
	39. Rautavaara	61. Vuolijoki
	40. Karvia	

Lähde: Yhteenveto tutkimuksista . . . 1957.

Seuraavassa kohdistetaan yhtäaikainen tarkastelu ainoastaan sataan kääpiöviljelmävaltaisimpaan maalaiskuntaan sekä edellä lueteltuihin vaikeisiin työttömyyskuntiin. Mainitut sata kuntaa on asetettu kussakin viljelmänsuuruusluokassa tilojen suhteellisen runsauden perusteella niinkään »vaikeusjärjestykseen» ja merkitty »vaikeimman» kunnan sijaluvuksi 1, seuraavan 2, jne. Lopullinen järjestys on saatu laskemalla mainitut sekä työttömyyden vaikeusasteen mukaan saadut sijaluvut yhteen. Jos yhteenlaskettu sijaluku sattuu olemaan yhtä suuri, on se havaittavissa myös taulukossa.

T a u l u k k o 15. Maalaiskunnat, joissa työttömyys ilmeni vuosina 1948—1954 vaikeimpana ja jotka lisäksi kuuluivat sadan kääpiöviljelmävaltaisimman kunnan joukkoon koko maassa, vuonna 1950.

Asuntotilat	Asuntoviljelytilat	Kääpiöviljelmät
1. Enontekiö	1. Posio	1. Posio
2. Posio	2. Salla	2. Enontekiö
3. Kittilä	3. Kuivaniemi	3. Kittilä
4. Inari	4. Pelkosenniemi	4. Utsjoki
5. Utsjoki	5. Ii	5. Inari
6. Oulunsalo	Pello	6. Salla
7. Muonio	7. Kolari	7. Pello
Rautavaara	Tuupovaara	Rautavaara
9. Pello	9. Nilsä	9. Ii
10. Haukipudas	10. Rautavaara	10. Muonio
11. Ii	Yli-Ii	11. Pelkosenniemi
12. Tuupovaara	12. Tervola	12. Tuupovaara
13. Kajaanin mlk.	13. Haapavesi	13. Kolari
14. Kolari	14. Ylitornio	14. Oulunsalo
15. Pelkosenniemi	15. Alatornio	15. Kuivaniemi
16. Salla	16. Merijärvi	16. Kajaanin mlk.
	17. Simo	17. Yli-Ii
	18. Vaala	18. Haukipudas

Asuntoviljelytilat	Kääpiöviljelmät
19. Kajaanin mlk.	19. Ylitornio
Kiiminki	20. Saloinen
21. Muonio	21. Pyhäjärvi Ol.
22. Pyhäntä	22. Ylikiiminki
23. Saloinen	23. Simo
24. Ylikiiminki	
25. Vuolijoki	
26. Pyhäjärvi Ol.	
27. Karunki	
28. Utajärvi	

Asuntoviljelytilojen suhteellisen runsauden ja vaikean työttömyyden paikallisen esiintymisen välillä voitaneen havaita tiettyä yhdenmukaisuutta, sillä tarkastelun kohteiksi valituista maalaiskunnista on peräti 34,8 % sellaisia, joissa sekä työttömyys on ollut erittäin vaikea että asuntoviljelytilojen suhteellinen runsaus varsin suuri.

Havainto on sangen merkityksellinen. Tällaiseen tilanteeseen on todennäköisesti johtanut tilan ulkopuolelta saatavien ansiomahdollisuuksien puute sekä oman maatilatalouden antama riittämätön toimeentulo ja vähäinen työvoiman tarve. Tältä pohjalta lienee myös selitettävissä ero asuntotilojen luokkaan nähden. Asuntotilojen oman työvoiman tarve on niin vähäinen, ettei se estä omistajaa käymästä jatkuvasti ansiotyössä oman maatalouden ulkopuolella. Oman maatilatalouden tuotto on myös niin pieni, että tilan ulkopuolelta hankittavien pysyvien ansioiden saanti on jatkuvasti välttämätön. Tällaiset pysyvät työtilaisuudet eivät ole ehkä niin alttiita työttömyysilmiöille kuin asuntoviljelytilaväestön yleensä tilapäis- ja kausiluontoiset tilan ulkopuoliset työtilaisuudet.

Omalla vähäisellä metsätaloudella ei liene suurtakaan merkitystä kääpiöviljelmäväestön työllisyyden ylläpitäjänä. Sen havaitsee myös seuraavasta taulukosta. Siinä on yhtäaikaisesti tarkasteltu sekä taulukossa 12 mainittuja vaikeita työttömyysseutuja että sataa kääpiöviljelmävaltaisinta kuntaa, joissa samalla tilojen keskimääräiset metsälöalat ovat pienimmät koko maassa. Kuntien järjestys on saatu aikaan seuraavilla perusteilla. Maalaiskunnat, joissa kääpiöviljelmien lukumäärän osuus sekä keskimääräinen metsälöala tilaa kohden olivat vuonna 1950 »epäedullisemmat» kuin maassa keskimäärin (ks. taulukot 12—13) ovat järjestetyt luokittain »vaikeusjärjestykseen», jolloin kunnan sijaluku on saatu vähentämällä tilojen suhteellista runsautta osoittavasta lukuarvosta keskimääräisen metsälöalan lukuarvo. »Vaikeimpana» on pidetty puheena olevissa taulukoissa 12—13 esitettyjen 4. sarakkeen kuntia. Näin saadut sekä toisaalta työttömyysastetta osoittavat sijaluvut on laskettu yhteen, jolloin on saatu lopullinen järjestys.

T a u l u k k o 16. Maalaiskunnat, joissa työttömyys ilmeni vuosina 1948—1954 vaikeana ja jotka lisäksi kuuluivat sadan sekä kääpiöviljelmävaltaisimman että mainittujen viljelmien keskimääräisen metsälöalan puolesta vähäalaisimman kunnan joukkoon koko maassa vuonna 1950.

Asuntotilat	Asuntoviljelytilat	Kääpiöviljelmät
1. Oulunsalo	1. Alatornio	1. Oulunsalo
2. Haukipudas	2. Merijärvi	2. Haukipudas
3. Saloinen	3. Haapavesi	3. Saloinen
4. Juankoski	4. Nilsjä	4. Juankoski
5. Kankaanpää	5. Saloinen	5. Alatornio
	6. Oulunsalo	6. Kankaanpää
	7. Karunki	7. Pyhäjoki
	8. Oulainen	
	9. Juankoski	
	10. Haukipudas	
	11. Himanka	
	12. Pyhäjoki	
	13. Kankaanpää	
	14. Kärämäki	
	15. Liminka	

Jos kääpiöviljelmien omalla metsätaloudella olisi merkittävä työttömyyttä ehkäisevä vaikutus, pitäisi vaikeita työttömyyskuntia, jotka lisäksi edustavat keskimäärin vähäalaisia kääpiöviljelmien metsiä ja samalla kääpiöviljelmävaltaisia kuntia, olla huomattavasti runsaammin kuin edellisessä taulukossa olevia kuntia. Näin ei kuitenkaan ole laita.

52. Muuttotappio- ja kääpiöviljelmävaltaiset alueet.

Tietyn alueen mahdollisuudet kuvastuvat myös väestön muuttoliikkeessä. Niinpä jatkuva muuttotappio osoittaa tarjolla olevien työtilaisuuksien vähyyttä työkykyisen väestön määrään nähden.

Kääpiöviljelmien osalta voidaan otaksua, koska niillä elävän väestön toimeentulo on ratkaisevasti riippuvainen oman maatilatalouden ulkopuolella saatavasta ansiotulosta, että tällaisten mahdollisuuksien jatkuva puuttuminen johtaa lopulta siirtymiseen seuduille, joissa työtä on saatavissa. Kääpiöviljelmäväestö on todennäköisesti muutenkin herkkä muuttoliikkeelle, sillä oman maatilatalouden mahdollisuudet ovat sangen rajoitetut kestävästi vastoin käymisiä tai antamaan riittävää toimeentuloa suurille perheille, hankkimaan perheenjäsenille tiettyä ammattitaitoa, jne.

Muuttotasetta koskevassa tutkimuksessa on STRÖMMER (1958), käyttäen hyväkseen väestömuutostilastoa, tarkastellut muuttoliikkeen nettotulosta kunnittain. Seuraavassa kiinnitetään huomio mainitussa tutkimuksessa tarkastelun

kohteeksi otettuun muuttotappioon vuosina 1951—1955, jolloin se ilmeni voimakkaimpana seuraavissa kunnissa:

T a u l u k k o 17. Maalaiskunnat, joissa muuttotappio ilmeni erityisen voimakkaana vuosina 1951—1955, kunnat »vaikeusjärjestyksessä».

Muuttotappio			
yli 25,0 ‰	25,0—20,1 ‰	20,0—17,2 ‰	
1. Värtsilä	19. Ylämaa	48. Kaavi	76. Honkajoki
2. Kirkkonummi	20. Pohjaslahti	Karjala TI.	Puumala
3. Haapasaari	21. Korsnäs	Kestilä	Pyhäjoki
4. Siuntio	22. Lavia	Merijärvi	80. Lokalahti
5. Uukuniemi	23. Uudenkaup. mlk.	52. Luhanka	Muurla
6. Ullava	24. Nivala	53. Ikaalisten mlk.	82. Iniö
7. Lemi	25. Karuna	54. Hiittinen	Metsämaa
8. Vestanfjärd	Perniö	Reisjärvi	84. Enonkoski
9. Hailuoto	27. Korttesjärvi	56. Karvia	Juuka
10. Karunki	28. Pomarkku	Pöytyä	Kälviä
11. Nuijamaa	29. Kaustinen	Rautio	87. Isojoki
Paavola	30. Sievi	Sonkajärvi	Kodisjärvi
Tyrvöntö	Sulkava	Varpaisjärvi	Polvijärvi
14. Kiikka	32. Savonranta	61. Ahlainen	Somerniemi
15. Pulkkila	33. Ruovesi	Kuusjoki	Toholampi
Taipalsaari	34. Kannus	63. Peräseinäjoki	Vehmersalmi
17. Maaninka	36. Purmo	64. Alastaro	93. Juva
18. Siikajoki	37. Siikainen	Rääkkylä	Karijoki
	38. Kiikoinen	66. Lumijoki	Noormarkku
	Pusula	Pirttikylä	Pukkila
	40. Kiikala	Rymättylä	Urjala
	41. Lappajärvi	69. Artjärvi	98. Iitti
	Suodenniemi	70. Renko	Jalasjärvi
	43. Luopioinen	Tiukka	100. Kylmäkoski
	Ypäjä	72. Säyneinen	Pertteli
	45. Kauvatsa	73. Koijärvi	Tuupovaara
	Lapinlahti	Rantsila	103. Anttola
	47. Vehmaa	75. Hirvensalmi	Merikarvia
		76. Eräjärvi	

Jatkamalla tarkastelua samaan tapaan kuin edellisessä kappaleessa kohdistetaan yhtäaikainen huomio sataan kääpiöviljelmävaltaisimpaan maalaiskuntaan sekä edellä oleviin voimakkaan muuttotappion kuntiin. Kuten aiemminkin mainitut sata kuntaa on asetettu kussakin viljelmäsuuruusluokassa tilojen suhteellisen runsauden perusteella »vaikeusjärjestykseen» ja siten saatu kullekin kunnalle tietty sijaluku. Jos kunta kuuluu sekä sadan kääpiöviljelmävaltaisimman että edellä olevan taulukon osoittamien muuttotappiokuntien joukkoon, on lopullinen »vaikeusjärjestys» määräytynyt sijalukujen summan suuruuden mukaan.

T a u l u k k o 18. Maalaiskunnat, joissa muuttotappio ilmeni erityisen voimakkaana vuosina 1951—1955, ja jotka lisäksi kuuluivat sadan kääpiöviljelmävaltaisimman kunnan joukkoon koko maassa vuonna 1950.

Asuntotilat	Asuntoviljelytilat	Kääpiöviljelmät
1. Vestanfjärd	1. Kirkkonummi	1. Värtsilä
2. Uudenkaupungin mlk.	2. Hailuoto	2. Hailuoto
3. Värtsilä	3. Värtsilä	3. Uudenkaupungin mlk.
4. Hiittinen	4. Sonkajärvi	4. Hiittinen
5. Pohjaslahti	5. Kaavi	5. Pohjaslahti
6. Rymättylä	6. Savonranta	6. Savonranta
7. Siikainen	7. Varpaisjärvi	7. Varpaisjärvi
8. Hailuoto	8. Karunki	8. Kaavi
9. Vehmaa	9. Tuupovaara	9. Sonkajärvi
10. Kiikka	10. Hiittinen	10. Tuupovaara
11. Ahlainen	11. Merijärvi	11. Ahlainen
12. Pomarkku	12. Iniö	12. Juuka
13. Ruovesi	13. Puumala	13. Säyneinen
14. Säyneinen	14. Juuka	14. Siikainen
15. Luopioinen	15. Polvijärvi	15. Iniö
16. Lokalahti	16. Enonkoski	16. Rymättylä
17. Varpaisjärvi		
18. Juuka		
19. Tuupovaara		
20. Merikarvia		

Muuttotappio nimenomaan asuntotilavaltaisissa kunnissa on ollut yleistä erityisesti Turun ja Porin läänissä. Tarkastelun kohteeksi valituista maalaiskunnista on 19,6 % sellaisia, joissa sekä muuttotappio että asuntotilojen suhteellinen runsaus on ollut suuri. Näistä sijaitsee 55 % Turun ja Porin läänissä sekä 25 % Kuopion läänissä. Asuntoviljelytilavaltaisissa kunnissa muuttotappio on ollut yleistä Itä-Suomessa, sillä näistä sijaitsee 62,6 % edellä olevan taulukon mukaan Kuopion ja Mikkelin lääneissä.

Eräs todennäköinen tekijä Lounais-Suomen kuntien muuttotappioon lienee löydettävissä maatalouden rationalisoinnista, joka varsinkin koneellistumisensa kautta on vähentänyt ihmistyövoiman tarvetta. Näillä seuduilla aiemmin yleisen maataloustyövoiman tarpeen on ehkä suurelta osalta tyydyttänyt juuri asuntotilaväestö. Tilan ulkopuolelta saatavan ansiotyön väheneminen on lopulta johtanut työn etsintään oman paikkakunnan ulkopuolelta ja vihdoin koko perheen siirtymiseen.

Useimmat luettelossa esiintyvät Lounais-Suomen asuntotilavaltaiset kunnat sijaitsevat lähellä asutuskeskuksia, joissa ovat työtilaisuudet ehkä myös osaltaan ovat houkuttelemassa ympäristön väestöä, erityisesti vajaatyöllistä asuntotilojen varttuvaa polvea, pois työn tarjonnan kannalta heikolta kotiseudulta.

Muuttoliike asuntoviljelytilavaltaisista Itä-Suomen kunnista osoittaa, ettei oma maatalous ja siellä olevat sivuansiomahdollisuudet pysty todennäköisesti tarjoamaan riittävästi työtä myöskään asuntoviljelytilaväestölle. Puheena ole-

vat kunnat ovat väestönsä elinkeinon puolesta maa- ja metsätalousvaltaisia. Keskimäärin näissä kunnissa sai vuonna 1950 muista elinkeinoista toimeentulonsa vain vajaa neljäsosa niiden väestöstä. Vaikka metsätalousväestöön lukeutui mainittuna vuonna huomattavan paljon, noin viidesosa asukkaista, ei niissä ole todennäköisesti ollut riittävästi tällaista asuntoviljelytiläväestölle sopivaa oman tilan ulkopuolelta saatavaa ansiotyötä.

Oma metsätalous saattaa jossain määrin olla muuttotappiota pienentävä tekijä. Tähän viittaa taulukko 19, jossa kuntien keskinäinen järjestys on saatu samalla tavalla kuin taulukossa 16.

T a u l u k k o 19. Maalaiskunnat, joissa muuttotappio ilmeni erityisen voimakkaana vuosina 1951—1955, ja jotka lisäksi kuuluivat sadan sekä kääpiöviljelmävaltaisimman että mainittujen viljelmien keskimääräisen metsälöalan puolesta vähäalaisimman kunnan joukkoon koko maassa vuonna 1950.

Asuntotilat	Asuntoviljelytilat	Kääpiöviljelmät
1. Uudenkaup. mlk.	1. Kirkkonummi	1. Värtsilä
Vestanfjärd	2. Värtsilä	2. Uudenkaup. mlk.
3. Värtsilä	3. Karunki	3. Pohjaslahti
4. Kiikka	4. Lavia	4. Vestanfjärd
5. Vehmaa	5. Varpaisjärvi	5. Kiikka
6. Hailuoto	6. Merijärvi	6. Siikainen
7. Pohjaslahti	7. Siikajoki	7. Ahlainen
8. Siikainen	8. Reisjärvi	8. Rymättylä
9. Pomarkku	9. Suodenniemi	9. Lavia
10. Luopioinen	10. Ahlainen	10. Vehmaa
11. Ruovesi	11. Pohjaslahti	11. Ruovesi
12. Rymättylä	12. Polvijärvi	12. Uukuniemi
13. Ahlainen	Uudenkaup. mlk.	13. Kiikoinen
14. Karuna	14. Lumijoki	14. Luopioinen
15. Lokalahti	15. Ikaalisten mlk.	15. Merikarvia
16. Kauvatsa	16. Kaustinen	16. Teisko
17. Pusula	17. Korsnäs	17. Luhanka
18. Teisko	18. Rääkkylä	18. Ikaalisten mlk.
19. Merikarvia	19. Siikainen	19. Lokalahti
20. Kiikoinen	20. Luhanka	Noormarkku
21. Muurla	21. Lapinlahti	21. Suodenniemi
22. Kodisjoki	22. Noormarkku	22. Pusula
23. Kaavi	23. Honkajoki	23. Rääkkylä
24. Eräjärvi	24. Sulkava	24. Sulkava
25. Lavia	25. Isojoki	25. Reisjärvi
26. Karjala	26. Hirvensalmi	26. Lapinlahti
Taipalsaari	Pyhäjoki	27. Hirvensalmi
28. Hirvensalmi	28. Vehmersalmi	28. Isojoki
29. Luhanka	29. Merikarvia	29. Polvijärvi
30. Ikaalisten mlk.		30. Pyhäjoki
31. Somerniemi		31. Vehmersalmi
32. Anttola		
33. Noormarkku		
34. Vehmersalmi		

Kahta edellä olevaa taulukkoa verrattaessa keskenään huomataan, että kuntien muuttotappio on sitä yleisempää mitä pienemmistä viljelmää kohden lasketuista keskimääräisistä metsälöaloista on kysymys. Ero kuntien määrässä on itse asiassa varsin selvä. Asuntotilojen kohdalla se on 41.2 %, asuntoviljelytilojen 44.8 % ja kaikkien kääpiöviljelmien kohdalla 45.2 %. Kummassakin taulukossa esiintyvien kuntien kääpiöviljelmämetalsälöiden pinta-alojen keskiarvot osoittavat seuraavaa eroa:

	Viljelmää kohden lasketun metsä- maan keskipinta-ala	
	Taulukko 18	Taulukko 19
Asuntotilat	5.0 ha	3.1 ha
Asuntoviljelytilat	26.5 »	17.2 »
Kääpiöviljelmät	16.5 »	9.9 »

Asetelman perusteella voidaan päätellä, että oman metsätalouden harjoittaminen saattaa vahvistaa kääpiöviljelmien taloudellista asemaa, koska nimenomaan vähämetsäinen pientilatyypin on osoittautunut erityisen altiksi muuttotappioille.

6. Loppukatsaus

Kääpiöviljelmillä voidaan yleensä katsoa olevan mahdollisuuksia vain seuduilla, joissa erikoismaatalouden harjoittaminen on maan laadun ja tuotteiden menekin edullisuuden vuoksi mahdollista tai joissa maatalouden harjoittamisen ohella on oman tilan ulkopuolella riittävästi sopivia ansiomahdollisuuksia. Tämä viittaa siihen, että tällaisen viljelmän taloudellinen asema on ratkaisevasti riippuvainen tilan sijainnista.

Pyrittäessä selvittämään kääpiöviljelmien sijaintiin liittyviä tekijöitä, on tässä valittu lähtökohdaksi puheena olevaan tilaluokkaan luettavien viljelmien alueittaisen yleisyyden selvittäminen kohdistamalla pääasiassa vuoden 1950 yleisen maatalouslaskennan tuloksiin nojautuva tarkastelu erikseen asunto- ja asuntoviljelytiloihin, joista ensiksi mainittuihin on luettu 0.5—1.99 peltihehtaarin ja viimeksi mainittuihin 2—4.99 peltihehtaarin viljelmät.

Asuntotilojen suhteen on voitu panna merkille, että ne olivat vuonna 1950 yleisiä asutuskeskuksissa ja suurten kaupunkien läheisyydessä sekä merenranta-kunnissa. Varsinaisella maaseudulla asuntotilojen runsaus oli huomattava maan itä- ja pohjoisosissa nimenomaan niiden metsärikkailla seuduilla. Maan etelä- ja länsiosissa ainoastaan Turun ja Porin lääni voitiin tässä suhteessa lukea samaan joukkoon. Mainitussa läänissä oli yleistä, että asuntotilat sijaitsivat saaristossa, rannikolla tai teollisuusalueilla.

Asuntoviljelytilat eivät olleet rannikkoseuduilla läheskään niin yleisiä kuin asuntotilat. Sen sijaan sisämaassa Jyväskylän lähistön vedenjakajaseutujen kunnat sekä miltei koko maan itä- ja pohjoisosassa olivat erityisen asuntoviljelytilavaltaisia.

Maatilatalouden tarkoituksenmukaiseen harjoittamiseen katsotaan maassamme yleensä olevan edellytykset vasta siinä tapauksessa, kun tilan turvana on riittävästi metsää. Kääpiöviljelmien osalta on kuitenkin todettava, että varsinkin asuntotilojen metsämaat keskimäärin viljelmää kohden laskettuna ovat alaltaan niin vähäiset, ettei metsällä tällaisilla tiloilla ole sanottavaakaan merkitystä omistajansa talouden pidossa. Lisäksi on todettava, ettei asuntotilaväestön taloudellinen asema ole edellytetty välttämättä edes osittainkaan rakentuvaksi omaan metsätalouteen vaan ennen kaikkea oman tilan ulkopuolelta

saataviin pysyviin ansiotuloihin, koska maankäyttölaissakaan ei ole katsottu tarpeelliseksi liittää asuntotilaan metsämaata.

Altaan erityisen vähämetsäiset asuntotilat sijaitsivat vuonna 1950 yleensä maan eteläpuoliskossa nimenomaan Etelä- ja Lounais-Suomen sekä Merenkurkun rannikkoseuduilla. Asuntoviljelytilojen metsämaiden ala viljelmää kohden oli samana vuonna keskimäärin 24 ha koko maassa, 7 ha asutuskeskuksissa ja 25 ha varsinaisella maaseudulla. Vaikka alle 25 ha metsälöiden antamataloudellinen tuki on yleensä vaatimaton, saattaa sen merkitys kuitenkin olla heikossa taloudellisessa asemassa elävälle asuntoviljelytilaväestölle suhteellisen suuri. On kuitenkin voitu huomata, että Varsinais-Suomen sekä Uudenmaan viljelyseuduilla oli runsaasti kokonaisalaltaan alle 10 ha asuntoviljelytiloja, joilla oman metsätalouden antama taloudellinen tuki lienee jäänyt pakostakin erittäin vaatimattomaksi. Yleisesti voidaan sanoa, että kääpiöviljelmien metsämaat olivat vähäalaisia erityisesti Uudenmaan sekä Turun ja Porin lääneissä, kun taas laaja-alaiset metsälöt esiintyivät pääasiassa Lapin, Oulun, Mikkelin ja Kuopion lääneissä.

Ottamalla samanaikaisesti tarkastelun kohteeksi kääpiöviljelmävaltaisimmat kunnat, joissa sanotun tilaluokan viljelmien metsälöt olivat myös keskimääräiseltä alaltaan erityisen pieniä, on asuntotilojen suhteen voitu havaita, että kunnatkin tunnuksesi esiintyivät samanaikaisesti pääasiassa Lounais-Suomen kunnissa ja siellä miltei poikkeuksetta teollisuus- ja asutuskeskusten välittömässä ympäristössä. Vastaavasti asuntoviljelytilojen suhteen on voitu huomata kaksi keskittymää, joista toinen oli länsi-itäsuunnassa Porin—Jyväskylän korkeudella sekä toinen kaakko-luodesuunnassa Värtsilän ja Raahen välillä.

Tarkastelussa on käynyt myös esille, että viime vuosina ilmennyt kausityöttömyys esiintyi nimenomaan niillä seuduilla, joissa kääpiöviljelmiä oli runsaasti ja niiden sijainti kaukana asutuskeskuksista. Erityisesti tällaiset asuntoviljelytilavaltaisimmat kunnat osoittautuivat myös vaikean työttömyyden seuduiksi, jota taas asuntotilavaltaisimpien kuntien osalta ei voitu niinkään selvästi havaita. Varsinkin maan pohjois- ja itäosien asuntoviljelytilavaltaiset kunnat olivat samalla vaikean työttömyyden seutuja. Sen sijaan omalla metsätaloudella ei voitu havaita olleen suurtakaan merkitystä kääpiöviljelmäväestön työllisyyden ylläpitäjänä.

Väestön muuttoliikkeen tarkastelu on osoittanut, että seuduilla, joissa kääpiöviljelmien suhteellinen runsaus oli suuri, myös muuttotappio oli voimakas. Näin oli laita varsinkin Turun ja Porin läänin asuntotilavaltaisissa kunnissa. Asuntoviljelytilavaltaisissa kunnissa muuttotappio oli yleistä maan itäosissa. Keskittyminen viittaa siihen, etteivät näillä metsärikkailla seuduillakaan oma maatalous ja oman tilan ulkopuolelta saatavissa olevat työtilaisuudet ole pystyneet tarjoamaan riittävästi toimeentuloa seudun koko asuntoviljelytilaväestölle.

Lopuksi on syytä todeta, että kääpiöviljelmien väestön taloudellisesta asemasta voidaan tehdä pitkälle meneviä päätelmiä vasta sen jälkeen, kun on

käytettävissä tilaluokittain tiedot väestön oman maa- ja metsätalouden sekä erityisesti oman tilan ulkopuolelta saatavien ansiotöiden laadusta, luonteesta ja määrästä. Kun tällainen selvitys pyritään aikaansaamaan vuoden 1960 yleisessä maatalouslaskennassa, voidaan tyydytyksellä panna merkille, että samalla eliminoidaan yksi pahimmista puutteista, jotka tähän saakka ovat häirinneet viljelmien sijainnin ongelmaa koskevia tutkimuksia.

Kirjallisuusluettelo

- Asutustoimintakomitean mietintö. 1933. Helsinki.
- BACHAMAN, K. L. and JONES, R. W. 1950. Sizes of farms in the United States. Technical bulletin 1919. Washington.
- BLOMQUIST, A. G. 1897. Metsähoidon kansallistalous ynnä näkökohtia metsäpolitiassa. Suomennos. Helsinki.
- Ehdotus laiksi maanhankinnasta tilattomalle maalaisväestölle. 1907. Agraarikomitean mietintö 2. Helsinki.
- ELLILÄ, K. J. 1950. Maataloustuotantomme suuntakysymyksiä. Maatalous 43, s. 3—6. Helsinki.
- »— 1953. Maataloustekniikan kehitys ja maatalouspolitiikka. Kansallis-Osakepankki. Taloudellinen katsaus, s. 251—258. Helsinki.
- GEBHARD, HANNES. 1908. Tilastollinen tutkimus yhteiskuntataloudellisista oloista Suomen maalaiskunnissa v. 1901. Viljellyn maan ala ja sen jakautuminen. Helsinki.
- »— 1916. Tilastollinen tutkimus yhteiskunta-taloudellisista oloista Suomen maalaiskunnissa v. 1901. Työväenoloja. Helsinki.
- ILVESSALO, YRJÖ. 1956. Suomen metsät vuosista 1921—24 vuosiin 1951—53. Kolmeen valtakunnan metsien inventointiin perustuva tutkimus. Summary: The forests of Finland from 1921—24 to 1951—53. A survey based on three national forest inventories. Metsän-tutkimuslaitoksen julkaisuja 47. Helsinki.
- »— 1957. Suomen metsät metsänhoitolautakuntien toiminta-alueittain. Valtakunnan metsien inventoinnin tuloksia. Summary: The forests of Finland by forestry board districts. Results of the national forest inventory. Metsäntutkimuslaitoksen julkaisuja 47. Helsinki.
- KALLIO, KUSTAA. 1954. Asutustoiminnassa muodostettujen viljelystilojen metsämaa-alojen suuruussuhteista. Referat: Über die Grossenverhältnisse bei den Waldbodenflächen der im Siedlungswesen gebildeten Bauerngüter. Acta forestalia fennica 61. Helsinki.
- LEHTI, HELMER. 1956. Kansantaloutemme suuri ongelma. Pellervo 14, s. 450—451. Helsinki.
- LIHTONEN, V. 1953. Nollarajan ongelmia. Uusi Suomi 25. Helsinki.
- LILJA, VILJO. 1956. Metsän merkityksestä maanhankintalain nojalla muodostettujen tilojen ja alueiden viljelijöille. Asutustoiminnan aikakauskirja 4, s. 1—3. Helsinki.
- LINDFORS, JARL. 1937. Om skogsbrukets behov av arbetskraft. Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirja X. Helsinki.
- Maankäyttölainsäädäntökomitean mietintö I—II. Ehdotus maankäyttölainsäädännön liittäväksi lainsäädännöksi perusteluineen 1950. Komiteamietintö 10. Helsinki.
- Maankäyttölaki. 1958. Suomen asetuskokoelma 353—362. Helsinki.
- Maatalousväestön taloudellista asemaa selvittävän komitean mietintö II. 1957. Summary: Proceedings of the committee on economic status of the Finnish agricultural population. Silva fennica 91. Helsinki.
- MEENEN, H. J. 1949. Size of farms. Journal of farm economics. Vol. 31 (Part 2). Wisconsin.

- NIINISALO, KAUKO. 1956. Työllisyyden muutokset ja niihin vaikuttaneet tekijät Suomessa toisen maailmansodan jälkeen erityisesti työttömyyden esiintymisen kannalta tarkasteltuina. Lisensiaattitutkielma. Helsinki. Konekirjoite.
- PELTTARI, P. J. 1935. Yksityismetsien työntarjonnasta. Referat: Über das Arbeitsangebot in den Privatwaldungen. *Silva fennica* 35. Helsinki.
- Pientilatoimikunnan mietintö. 1957. Tukiviljelijöiden taloudellisesta asemasta ja toimenpiteistä sen parantamiseksi. Helsinki. Mimeogr.
- PIHA, ANTERO. 1954. Työpanos maatilametsätaloudessa. Referat: Der Arbeitseinsatz in der Guts- und Bauernforstwirtschaft. *Acta forestalia fennica* 61. Helsinki.
- PIHKALA, K. U. 1952. Ihmistyön käyttö Suomen maatalousviljelmillä v. 1950. *Maatalous* 9. Forssa.
- »— 1953. Itsenäisen perheviljelmä maaseudun talous- ja yhteiskuntaelämän perustana. *Maaseudun tulevaisuus* 58. Helsinki.
- PULKKINEN, TERHO. 1956. Työttömyyden levinneisyys. Sosiaalipoliittinen tutkimus työttömyyden levinneisyydestä Suomessa vuosina 1948—1953. Summary: Distribution of unemployment in Finland in 1948—53. Helsinki.
- RISTIMÄKI, TOINI. 1955. Kääpiöviljelmien miestyövoiman käyttö. Maaseudun työvoiman tutkimuksia IV. Summary: Use of manpower of dwarf farms. Finnish rural labour force studies IV. *Acta forestalia fennica* 63. Helsinki.
- RISTIMÄKI, TOINI, VÄÄNÄNEN, SULO ja HEIKINHEIMO, LAURI. 1956. Maaseudun elinkeino- ja työttömyysalueet miestyövoiman ajankäytön perusteella. Maaseudun työvoiman tutkimuksia VI. Summary: Distribution by industry and unemployment of the manpower in rural districts in Finland. Finnish rural labour force studies VI. *Acta forestalia fennica* 63. Helsinki.
- SAKSA, P. J. 1952. Viljelmien suuruusluokat. *Uusi Suomi* 3/5 1952. Helsinki.
- STRÖMMER, AARNO. 1958. Selvitys väestönkasvun alueittaisista eroista Suomessa kaudella 1951—1955. Valtakunnansuunnittelutoimiston julkaisusarja A: 1. Helsinki. Mimeogr.
- SUNILA, J. E. 1922. Viljelmän suuruusluokat. Suomen maatalous I, s. 277—285. Porvoo. Teollisuustilastoa. (Eri vuosilta). Suomen virallinen tilasto XVIII A. Helsinki.
- VERMEER, JAMES. 1951. Trends in farm size and organization in the United States. *Journal of farm economics*. Vol. 33 (Part 2). Wisconsin.
- Viljelmien lukumäärä kasvanut — koko pienentynyt. 1954. *Maataloustuottaja* 2, s. 12—13. Helsinki.
- Vuoden 1944 asutuskomitean mietintö. 1945. Komiteamietintö 3. Helsinki.
- Yhteenveto tutkimuksista, joita on suoritettu vuosina 1945—56 ilmenneen työttömyyden alueittaisesta levinneisyydestä. 1957. Valtakunnansuunnittelutoimiston julkaisusarja B: 1. Helsinki. Mimeogr.
- Yleinen maatalouslaskenta v. 1950. Suomen virallinen tilasto III. *Maatalous* 45. Helsinki.
- Yleinen väestönlaskenta v. 1950. Väestö elinkeinohaaran ja ammattiaseman mukaan. 1955. Suomen virallinen tilasto VI. Väestötilastoa C 102. Helsinki.

SUMMARY:

THE EARNING OPPORTUNITIES OF THE POPULATION OF DWARF FARMS AS REFLECTED IN THEIR REGIONAL LOCATION

Finnish legislation respecting settlement has been designed to render possible the creation of farms that are able to provide — according to the various local conditions — their owners together with their families either a) a living principally derivable from agriculture and forestry combined and managed in their own farms, b) such a part of their living that the bulk of it has to be acquired by secondary wage-earning activities outside their farms, or c) part of their living from garden, and possibly also, to some extent, from livestock, products, though in such a manner as not to prevent the owner from attending to permanent wage-earning work outside his own farm.

In the present analysis are discussed the earning opportunities of the inhabitants of a farm type called »dwarf farms» and characterized by the fact that generally they are able to afford their owners no living principally to be obtained from agriculture and forestry managed parallelly by themselves. Even the type of »dwelling sites», i.e. farms whose arable lands come to 0.25—0.49 hectares each, have been left out of account here. As dwarf farms are considered all Finnish holdings of 0.5—4.99 hectares under plough, viz., the »dwelling farm s», covering holdings of 0.5—1.99 hectares under plough, and the »dwelling-and-cultivation farms», of 2—4.99 hectares under plough.

According to the results of the 1950 General Agricultural Census of Finland there existed in the country 74 134 holdings of the former type, and 99 400 of the latter, making a total of 173 534 dwarf farms. The share of the dwelling farms for 1950 was 16.0 per cent and that of the dwelling-and-cultivation farms 21.2 per cent, the joint share of the dwarf farms thus being 37.2 per cent of the total amount of farms in Finland (dwelling sites included).

It can be held that as a rule there are possibilities for running a dwarf farm in such regions only where, thanks to the condition of the soil and the favourableness of the market, special farming is practicable, or where exist opportunities both for farming and — permanently — for a sufficient amount of wage-earning work outside the farm. This suggests that the financial status of farms like these may be decisively bound up with the question of their location.

For ascertaining the factors that attach to the location of dwarf farms an inquiry has been made, to start with, into the regional distribution of the farms

to be ranged under this class of holdings, by viewing separately dwelling, and dwelling-and-cultivation, farms, for which are used in the main data collected in the 1950 General Agricultural Census of Finland.

As regards the dwelling farms it has become apparent that in 1950 they were numerous in urban communes, in the vicinity of the largest towns, and in the seaboard communes. A considerable part of those belonging to the countryside proper centred in Eastern and Northern Finland, particularly in well-wooded districts. Of the regions located in the South and in the West only the County of Turku and Pori was assignable to the same category. It was characteristic of this county that here the dwelling farms were to be found in the archipelagos, coastal regions or in industrial areas.

Dwelling-and-cultivation farms, on the other hand, were not nearly as common in the coastal regions as dwelling farms. Instead, they noticeably predominated the communes of the watershed districts near Jyväskylä, in the interior of the country, as well as almost its entire eastern and northern part.

The prevalent opinion in Finland is that agriculture and forestry combined on a farm, to serve its purpose, can be carried out only on condition that there is a sufficient stock of trees for safeguarding the existence of the holding. With reference to dwarf farms, however, it must be stated, that the woodlands of dwelling farms, in particular, cover so small areas on an average per farm as to be of no importance worth mentioning to their owners' economic activity. Moreover, legislation as a matter of fact does not presuppose a dwelling-farm population with an financial status necessarily based at least in part on a forestry managed by themselves, but above all on permanent earned income to be gained outside their farms; which is since it has not been found requisite even in the laws respecting use of land to allow for woods possibly existing in dwelling farms.

In 1950 there were to be found dwelling farms with particularly little forest land mostly in the south, especially in the coastal regions of Southern and South-West Finland as well as in those located on the Straits of Merenkurkku (Gulf of Bothnia). The space covered by woods per dwelling-and-cultivation farm amounted in the same year to 24 hectares each on an average for the whole country, to 7 hectares in urban communes, and to 25 hectares in the countryside proper. Moderate as in general is the financial support to be derived from «forestry units» (= forest land belonging to a holding) of less than 25 hectares, yet for the population of the dwelling-and-cultivation farms, considering the narrow circumstances in which they live, its significance may be even relatively great. On the other hand it has been established that the agricultural districts of the counties of Varsinais-Suomi and Uusimaa abound in dwelling-and-cultivation farms of less than 10 hectares where the financial support gained from the owners' forest lands would seem to have been positively bound to remain so modest as it was. Generally speaking, dwarf farms including forest lands of small extent there were particularly in the County of Uusimaa as well as in the

County of Turku and Pori, whereas forest holdings of large extent were centred in the counties of Lappi (Lapland), Oulu, Mikkeli and Kuopio.

By taking a simultaneous view of the communes with a preponderance of dwarf farms, in which communes the forest holdings belonging to farms of the above-said farm class were diminutive even in their average extent, it has been found that dwelling farms with both of the said characteristics existed at the same time mainly in the communes of South-West Finland, and there almost without exception in the immediate vicinity of industrial centres and urban communes. Analogously, two concentrations of dwelling-and-cultivation farms have been discovered, one running west-east in the latitude of Pori—Jyväskylä, and the other running south-east to north-west between Värtsilä and Raahe.

Likewise it has appeared in the analysis that the seasonal unemployment having occurred during the last few years has been met with in those very districts where dwarf farms were abundant and located remote from urban communes. Such communes with a highest preponderance of dwelling-and-cultivation farms in particular turned out to be districts of extreme unemployment, a circumstance less distinctly noticeably in the communes with the highest preponderance of dwelling farms. Above all the communes with a preponderance of dwelling-and-cultivation farms located in the northern and eastern parts of the country had to suffer from extreme unemployment. On the other hand nothing would seem to indicate that management of forest land belonging to a farm ever has contributed towards keeping up employment among the dwarf-farm population.

An analysis of migration in this country has shown that in districts with a relatively large number of dwarf farms the net out-migration was substantial as well. This holds true especially of the communes with a preponderance of dwelling farms located in the County of Turku and Pori. In Eastern Finland large net out-migration was a common feature of communes with a preponderance of dwelling-and-cultivation farms. The concentration here indicates that even in these well-wooded districts the farmers' own farm work and the opportunities for work that exist outside their farms have not been able to afford the entire population of the dwelling-and cultivation farms a sufficient livelihood.

Finally it must be stated that in fact it will be possible to draw far-reaching conclusions as regards the financial estatus of the dwarf-farm population only after particulars compiled by farm classes having been obtained of the nature and amount of earning work that has been available in the farming and forestry managed on the farmers' own holdings as well as outside these. When in connection with the 1960 General Agricultural Census of Finland there will be prepared such a report those entrusted with the task will notice to their satisfaction that simultaneously has been eliminated one of the most serious lacunae that have marred the investigations hitherto made in Finland into the problem of the regional location of farms.